

Ohjausalan koulutus-
ja tutkimusyksikkö

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

TIIVISTELMÄ

Aloittaessani opinto-ohjaajan tehtävässä syksyllä 2003 minulla oli erittäin suppea käsitys ohjauksesta: oppilas valitsi keskiarvonsa perusteella joko lukion tai ammatillisen koulutuksen. Ohjaus oli siinä.

Jyväskylän yliopiston opinto-ohjaajien monimuotokoulutuksessa olen saanut sen teoria- ja asiapohjan, jolle kehittämishankkeeni perustuu. Koulujen opetussuunnitelmatyö on hyötynyt myöskin kehastani.

Ohjaus Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa-kehäni on syntynyt palvelemaan asiantuntemukseni syventämistä sekä arjen ohjauksen työkaluksi.

Ohjaajan ihmiskäsitys ja maailmankuva heijastuvat kaikkeen ohjaukseen. Lähtökohtana oppilas- kokonaisuus hahmottaa ohjattavan taustaa. Ohjaus on kokonaisvaltaista opiskelun, persoonallisuuden ja sosiaalistumisen ohjausta.

Jatko-opintoihin ohjaus on laaja kokonaisuus, johon liittyy toisen asteen koulutukseen ohjaus ja lukiolaisilla myös korkea-asteen ohjaus.

Oppilas- ja opiskelijahuollolla on entistä suurempi merkitys monen ohjattavan tukitoimia harkittaessa. Tällöin liikutaan jo moniammatillisen yhteistyön saralla.

Kehittämishankkeeni kylkiäisinä hahmottui käsitekartasto, joka toimii konkreettisena, kaikille nähtävillä olevana prosessina, jonka kehittämiseen ja kehittymiseen voivat myös muut työyhteisön jäsenet osallistua.

Asiasanat: oppilaslähtöinen ohjaus, holistinen näkökulma ohjaukseen, jatko-opinnot, oppilas- ja opiskelijahuolto, moniammatillinen yhteistyö, ohjauksen käsitekartasto

Pirjo Lehtonen
Nummi-Pusulän koulu ja lukio
Koulukuja 4
09810 Nummi
pirjo.lehtonen@nummi-pusula.fi

ABSTRACT

The purpose of my development project Ohjaus Nummi-Pusulan koulussa ja lukiossa (counselling in Nummi-Pusula comprehensive school and high school) has been to create a system of guidance and counselling that helps me and the other persons involved with counselling to carry out the every day routines and to develop the system by making it visible to everybody.

The nationwide curriculum work has gained from my project at our school level and it has helped me to recognize the goals and contents in counselling nationwide. The process has given me tools to work out the system for our needs and strengths in Nummi-Pusula municipal level.

Guidance and counselling are very strongly based on the way the counsellor sees the world and people in it. The urge to get to know the pupil's and student's background and the way he thinks and contemplates his world is essential in order to gain the best results in guidance.

This development project has produced as a byproduct a map of terms and phrases referring to counselling in Nummi-Pusula school and high school. It's my intension to put the illustrating map onto the wall in my study so that every visitor to my room gets the opportunity to gaze and make comments on the issue of counselling if needed.

Keywords: student counselling holistic view on counselling, nationwide curriculum work, guidance map

KEHAN TYÖSTÄMISPROSESSINI TAUSTAA

Kuvailen varsin seikkaperäisesti kehittämishankkeeni alkutilannetta ja eri vaiheita aina tähän kirjoittamisprosessiin saakka. Olen toiminut kielenopettajana yläasteella parikymmentä vuotta, olen opettanut ala-asteikäisistä aina aikuisopiskelijoihin saakka. Vuosien varrella on kehittynyt näkemystä ja kokemusta oppimisesta ja opettamisesta. Minua on aina kiehtonut ihmismieli ja ihmisen käyttäytyminen eri muodoissaan. Tämä oli eräänä syynä siihen, miksi hakeuduin opo-koulutukseen ja uudelle uralle.

Ohjauksessa ihminen nähdään kokonaisuutena ja hänet hahmotetaan kokonaisvaltaisena persoonana, joka koostuu erilaisista samankaltaisista ja erilaisista piirteistä. Ohjaajana voin kohdata lapsen tai nuoren kokonaisvaltaisemmin ja ottaa huomioon sellaisia tekijöitä, jotka kielenopettajana eivät päässeet hahmottumaan.

Aloitin epäpätevänä yläasteen opinto-ohjaajana syksyllä 2003, eikä minulla ollut minkäänlaista käsitystä ohjauksen työkentästä, joitain hajanaista sirpaletietoa minulla oli kuulopuheiden perusteella, muttei mitään muuta. Olin tavallaan ” oppisopimuksessa” eli olin työssä ja sain ohjausapua Karkkilan Yhteiskoulun opinto-ohjaaja Raija Saarijärveltä, hänkin on Jyväskylän yliopiston kasvatteja.

Pikku hiljaa lukuvuoden 2003-2004 aikana aloin nähdä metsää puilta. Hain opo-momu-koulutukseen keväällä 2004 ja kaikeksi onneksi minut valittiin opiskelemaan.

Syksyllä 2004 opintojen alettua Jyväskylässä aloin pikku hiljaa oivaltaa kuinka laaja ja monipuolinen alue ohjaus kaiken kaikkiaan on. Ensiksi ajattelin ottaa keha-aiheekseni ohjauksen filosofiaan ja etiikkaan liittyvän aiheen, mutta syksyn aikana minulla kypsyi selkeästi ajatus: jospa teenkin kehittämishankkeestani itselleni työvälineen, joka palvelee minua vastavalmistuneena opona tulevaisuudessa tehtävissä.

Sain ohjaajaltani Juha Parkkiselta tähän siunauksen ja päätin tiivistää työni aiheen otsikon Ohjaus Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa alle. Aiheen valintaa tukee sekin seikka, ettei tällaista yhdistelmävirkaa hyödyttävää hanketta ole aikaisemmin kunnassamme tehty. Valmistumiseni jälkeen minun on tarkoitus hoitaa Nummi-Pusulän koulun ja lukion opinto-ohjaajan virkaa.

Syksyllä 2004 kypsyi ajatus keha-työni aiheeksi ja kevät 2005 meni uusia asioita ja kokemuksia sulatellen: oli verkostoharjoitteluja ja erilaisia mielenkiintoisia luentoja ja tehtäviä, jotka edelleenkin tukivat keha-prosessiani. Tammikuussa 2005 tein visuaalisena ja holistisena oppijana laajan käsittekartaston, joka kuvasi aihetta Ohjaus Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa. Esittelin käsittekartaston yläaste-lukion opettajille eräänä tammikuuisena veso-iltapäivänä. Tuo käsittekartasto on piirtynyt syvälle sieluni maisemiin ja sen avaaminen on tätä keha-prosessia.

Uusiin opetussuunnitelmiin siirtyminen ja opetussuunnitelmien kirjoittaminen ovat myöskin sivunneet keha-prosessiani. Uutena opiskelevana opinto-ohjaajana olen pohdiskellut ohjausta ja siihen liittyviä kysymyksiä suhteessa valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan.

Kesällä 2005 perehdyin muutamaan sosiaalipedagogiikan kirjaan ja jätin kirjojen synnyttämiä ajatuksia ja tuntemuksia ” muhimaan” loppukesäksi mielen sopukoihin. Nyt olen prosessissani siinä vaiheessa, että annan opiskelun ja kypsymisen yhteistuloksen muotoutua pikku hiljaa kirjalliseen, sanalliseen asuun.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
KEHAN TYÖSTÄMISPROSESSINI TAUSTAA	4
1 KEHITTÄMISHANKKEESSANI KÄYTETTY LÄHDEMATERIAALI	7
2 OHJAAJAN IHMISKÄSITYS JA MAAILMANKUVA	9
3 LÄHTÖKOHTANA OPPILAS.....	11
3.1 Vanhemmat ja kodin arvopohja.....	11
3.2 Päivähoito ja esiopetus	11
3.3 Peruskoulun vuosiluokat 1-6	12
3.4 Media, harrastukset ja kaverit.....	12
4 OHJAUKSEN TAVOITTEET JA SISÄLLÖT PERUSOPETUKSESSA	13
4.1 Vuosiluokat 1-6	13
4.2 Nivellysvaiheen yhteistyö	14
4.3 Vuosiluokat 7-9	15
4.4 Yhteistyö kodin ja koulun välillä	16
5 OHJAUS.....	18
5.1 Opiskelun ohjaus	18
5.2 Persoonallisuuden kehittyminen.....	18
5.3 Ryhmä(t).....	19
6 OPPILASHUOLTORYHMÄ.....	21
6.1 Opiskeluun liittyvät kysymykset	21
6.2 Persoonallisuuden kehittymiseen liittyvät kysymykset.....	23
6.3 Sosiaalsiin taitoihin liittyvät kysymykset.....	23
7 JATKO-OPINTOIHIN OHJAUS.....	25
7.1 Moniammatillinen yhteistyö.....	25
7.2 Peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyö.....	26
7.2.1 Ammatillinen koulutus	27
7.2.2 Lukiokoulutus.....	28
8 OHJAUS LUKIOSSA	30
8.1 Nummi-Pusulän lukion opetussuunnitelma.....	30
8.2 Ohjauksen tavoitteet ja työnjako Nummi-Pusulän lukiossa.....	31
8.3 Moniammatillinen yhteistyö.....	31
8.3.1 Tet, työhallinto ja oppilaitosvierailut.....	32
8.3.2 Persoonallisen kasvun tukeminen.....	33
8.4 Opiskelijahuoltoryhmä	34

9 KEHITTÄMISHANKKEEN HYÖTY VASTAVALMISTUVAN OPINTO- OHJAAJAN NÄKÖKULMASTA	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	38

1 KEHITTÄMISHANKKEESSANI KÄYTETTY LÄHDEMATERIAALI

Kehittämishanke on minulle työväline ja siksi annankin tarkkojen lähdeviittausten asemesta tässä tarkkan selvityksen siitä, mitkä teokset, artikkelit tai luennot ovat vaikuttaneet työhöni ja näkyvät työssäni. Olen tietoisesti valinnut tämän toimintaperiaatteen, koska se antaa minulle enemmän vapautta muotoilla asiat niin kuin olen ne itse omaksunut ja tulen niitä varsinaisessa ohjaajan työssäni käyttämään.

Opinto-ohjaus rakentuu valtakunnallisten säädösten, perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalle sekä Nummi-Pusulän kunnan tekemille linjauksille.

Ohjaajan ihmiskäsitys sisältää ajatuksia Juha Hämäläisen kirjasta Johdatus sosiaalipedagogiikkaan ja Leevi Launosen ja Tapio Puolimatkan kirjasta Sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitykset ja etiikka. Maailmankuvaan on paljolti ollut vaikutusta kristillisestä etiikasta lähtevillä ajatuksilla sekä kirjoilla, kuten Tommy Hellstenin Saat sen mistä luovut ja Virtahepo olohuoneessa. Myöskin Norman Vincent Pealen positiivisen ajattelun filosofia on antanut lähtökohtia ohjaajana asennoitumiseen.

Oppilaan kohtaaminen painottuu tässä työssä peruskoulun vuosiluokkien 7-9 ikäisiin nuoriin ja taustalla on mm. T. Ziehen kirja Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Lisäksi yhteiseen opintomoduliin kuusi liittyvä psykologi Kaija Pänkäläisen luento nuoruuden ikävaiheesta antoi paljon pohdittavaa ja näkyy myöskin nuoruusteemaan liittyvässä etätehtävässäni.

Ohjauksen lähestymistavoista minua on puhuttanut eniten konstruktivistinen lähestymistapa ja työssäni näkyy heijastuksia R. Peavyn kirjoista Elämäni työkirja ja Sosiodynaaminen ohjaus.

Oppiminen on yksi haastavimmista ja tärkeimmistä prosesseista, joihin opinto-ohjaaja ja opetushenkilöstö törmää päivittäin työssään. Konstruktivistinen oppimiskäsitys on koulumme opetussuunnitelmassa keskeisessä asemassa ja aiheeseen liittyvä kirja on Päivi Tynjälän teos Oppiminen tiedon rakentamisena: Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Leena Laurisen toimittama kirja Koti kasvattajana, Elämä opettajana sisälsi mielenkiintoisia artikkeleita oppimisesta konstruktivistisena ja tavoitteellisena toimintana sekä informaalista oppimisesta erilaisissa oppimisympäristöissä.

Ohjauksen keskeiseen alueeseen varsinkin peruskoulun ja lukion päättövaiheessa liittyy hyvin keskeisesti jatkokoulutukseen ja ammatinvalintaan liittyvät kysymykset: tähän aiheeseen sain aloittelevana noviiisina paljon pohdittavaa Juha Siltalan kirjasta Työelämän huonontumisen lyhyt historia sekä tenttiin luetusta J. Rifkinin kirjasta Työn loppu.

Oikeastaan koko ohjausta käsittelevän kirjallisuuden tutkiminen alkoi opomommu-pääsykokeisiin luettavasta Marjatta Lairion ja Sauli Puukarin toimittamasta kirjasta Muutoksista mahdollisuuksiin. Tämä kirja antoi alkusysäyksen ohjaukseen suuntautumiselle ja suhtautumiselle.

Lähdeluettelossa mainitut teokset ja artikkelit, sekä muu mahdollinen materiaali antavat lukijalle kuvaa siitä prosessista, jota olen epäpäteväniä opona toimiessani ja ohjaajakoulutuksessa ollessani käynyt läpi, edellä mainittuun materiaaliin enemmän tai vähemmän tajuisesti tai alitajuisesti tukeutuen. Unohtamatta kuitenkin omaa

elämähistoriaani, joka ei voi olla näkymättä ja vaikuttamatta lähtökohtiini ja toimintatapaani työssäni.

2 OHJAAJAN IHMISKÄSITYS JA MAAILMANKUVA

Lähdin kehittämishankkeessani liikkeelle ohjausta kuvaavasta käsitekartasta, jossa hahmotin käsitystäni siitä, mitä ohjaus Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa on. Eriteltyäni tuon kuvion Juha Parkkiselle hän kehotti minua tutustumaan sosiaalipedagogian teoksiin, koska niistä saisin sanallista tukea käsitekartalleni, ja näin myös tapahtui.

Jokainen ohjattava on oma esimerkinsä yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta. Kaikessa pedagogisessa työssä on keskeistä vuorovaikutus ja sen laatu, koska siitä riippuu pitkälti, millaista oppimista ja persoonallisuuden kehitystä pääsee tapahtumaan. Tärkeää on myöskin ohjattavan subjektiivisuuden tukeminen. Subjektiivudella tarkoitetaan ihmisen itsetoteutusta jokapäiväisessä elämässä, itsenäisyyttä, vastuun ottamista, toimimista moraalisena persoonallisuutena, tietoista itsensä kehittämistä ja omaan elämänsä kulkuun vaikuttamista. Se on myöskin tietoista yhteiskunnan jäsenyyttä, osallisuutta ja yhteiskunnallista osallistumista, valmiuksia toimia yhdessä toisten kanssa.

Kohtaamisessa on tärkeää dialogisuus: ihmisten välille syntyy minä-sinä –suhde, jolla on erityisen kasvatuksellinen, subjektiivista vahvistava ja ihmisen itsetietoisuutta syventävä merkitys. Brasilialainen Paolo Freire määrittelee opettajan ja oppilaan välisen dialogisen kasvatussuhteen: opettaja muuttuu oppilaaksi ja oppilas opettajaksi, molemmat oppivat toisiltaan ja auttavat toisiaan ymmärtämään itseään ja maailmaa syvemmin ja todellisemmin.

Myönteinen suhtautuminen ohjattavaan on tärkeää: negatiivisen identifioitumisen välttämiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota myönteisiin puoliin ihmisessä ja auttaa häntä työstämään identifiteettiään niistä käsin. Aloys Fischer näkee kasvatuksen tehtävänä saada kasvatettavan parempi minä liittolaiseksi ja herättää hänet tietoiseksi ihmisyyden ihanteesta. Kasvattajan tulee kaikessa käyttäytymisessään suhtautua lapsen parempaan puoleen, hänessä piileviin hyvyyden mahdollisuuksiin ja tehdä niistä arviointinsa ja toimintansa perusta. Kasvatus ei ole ensisijaista päämäärätietoista toimintaa, vaan sitä, että kasvattaja itse omassa olemuksessaan toteuttaa ihmisyyttä ja tarjoaa inhimillisellä kohtelulla myös kasvatettavalle mahdollisuuden itsemääräytymiseen.

Sosiaalipedagogisesta orientaatiosta voidaan puhua sekä yksittäisen työntekijän että ihmistyötä tekevän työyhteisön ominaisuutena. Työ on parhaimmillaan tilannesensitiivistä, avointa ja vuorovaikutuksellista siten, että kaikki toimijat voivat täysipainoisesti osallistua ja vaikuttaa siihen. Liiallinen metodisuus voi kahlita ja tukahduttaa ihmissuhdetyössä tarvittavaa herkkyyttä. Sosiaalipedagogisessa työssä suositaan luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja. Otetaan käyttöön se mitä ihminen luonnostaan on – luovana, yhteisöllisenä ja elämyksiä etsivänä olentona.

Ihmisen henkinen, moraalinen ja yhteisöllinen kasvu on tärkeä perusta hyvälle elämälle. Lisäksi huumori, leikki ja virkistys antavat hyvään elämään kuuluvaa ilmavuutta ja luovuutta, niitä ei tulisi ohjaustilanteissakaan unohtaa. Haasteena on auttaa ohjattavaa tekemään valintoja, jotka ovat pohjana hyvälle elämälle, joka perustuu yksilön autonomiaan, mutta joka voi toteutua vain yhteisöllisesti ja yhteisön avulla.

Lopuksi vielä pohjaan tapaan hahmottaa maailmaani ja tapahtumia siinä Soren Kierkegaardin näkemykseen siitä, että on virhe vedota siihen, että on samaa mieltä jonkun kuuluisan ajattelijan tai yleisen mielipiteen kanssa, koska totuus ei riipu siitä, kuinka monta kannattajaa sillä on, eikä valheellinen käsitys parane sillä, että monet

uskovat sen todeksi. Aionkin paljolti vedota tässä työssäni asioihin ja kantoihin, joita näen ja koen oman kokemukseni ja havaintojeni kautta todeksi.

3 LÄHTÖKOHTANA OPPILAS

Ohjaustilanteessa on aina huomioitava se kokonaisuus, josta ohjattavan senhetkinen elämäntilanne ja elämänhistoria koostuu. Pienen paikkakunnan opinto-ohjaajana minulla on etuoikeus ja myöskin ehkä jonkinlainen painolasti tietää ja tutustua moniin sellaisiin asioihin ja seikkoihin, joihin suuren kaupungin opo ei ehkä törmää. Ylisukupolvinen tieto ja epävirallinen ”juurutieto” ovat helpommin käsillä ja saatavilla.

Oppilas on monen tekijän summa ja pinnan alla vaikuttavat monet tekijät, joita on vaikea tiedostaa. Käsitellenkin vaihe vaiheelta niitä tekijöitä, joita yritän ymmärtää ja ottaa huomioon, kun kohtaan oppilaan ohjaustilanteessa. Koska kehittämishankkeeni on tarkoitettu työvälineekseni, keskityn lähinnä yläkouluikäisen ohjattavan kokonaisuuden hahmottamiseen

3.1 Vanhemmat ja kodin arvopohja

Nykyaikana unohdetaan monesti kodin suuri merkitys kasvavalle nuorelle: päiväkodin pitäisi tehdä sitä ja sitä, koulun pitäisi kasvattaa siihen ja siihen. Koti on edelleenkin tärkein arvopohjan antaja nuorelle. Nuori on imenyt itseensä vaikutteita kodista jo äidinmaidossa. Mikäli kotona ei arvosteta koulua ja koulutusta, on ohjaajan ohjaustehtävä haasteellisempi. Miten löytää yhdessä vanhempien kanssa nuorelle suuntaa koulunkäyntiin ja ammatinvalintaan? Ohjaajana jätän lopullisen valinnan ja päätöksenteon opiskelupaikan suhteen aina ohjattavalle ja huoltajille. Toimin neuvonantajana ja kysymysten herättelijänä, mutta vastuun suurista valinnoista tekee aina parivaljakko: oppilas-huoltajat.

3.2 Päivähoito ja esiopetus

Ohjattavan opintopolun menestyksekkääseen aloittamiseen voidaan katsoa olevan suuren merkityksen myös päivähoitolla ja esiopetuksella. Päivähoidossa luodaan pohjaa kodin ulkopuolisille aikuis- ja vertaissuhteille. Siellä harjoitellaan sosiaalistumista ja ryhmässä toimimista.

Esiopetukseen siirryttäessä leikitään jo koulua ja harjoitellaan kouluvalmiuksia. Tässä vaiheessa olisi suotavaa harjoittaa moniammatillista yhteistyötä neuvolan ja peruskoulun vuosiluokkien 1-2 opettajien kanssa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa löydetään oppimis- ja keskittymisvaikeuksia ja puututaan niihin rakentavasti ja ennaltaehkäisevästi, sitä mielekkäämpi on pienen koululaisen opintopolun aloitus. Ei nimetä pientä koululaista ilkeäksi, laiskaksi tai tyhmäksi, vaan selvitetään, mikä näiden nimitysten taakse kätkeytyy. Kaikkein inhimilliseen käyttäytymiseen on aina löydettävissä syy ja siitä johtuvat seuraukset.

3.3 Peruskoulun vuosiluokat 1-6

Tavatessani ensimmäistä kertaa oppilaan yläkoulussa minun on syytä muistaa, että oppilaalla on jo pitkä kuuden vuoden opiskelujakso takanaan. Tämän asian tiedostaminen ja siihen liittyvät asiat ovat vaikeita meille yläkoulun opettajille ja ohjaajille. Yhteistyö alakoulun ja yläkoulun välillä on usein olematonta: emme tiedä opetetuista asioista, työtavoista tai koulujen arkikäytännöistä juurikaan mitään.

Tähän epäkohtaan on uusi opetussuunnitelma tarjonnut ratkaisumahdollisuutta: ala- ja yläkoulun opettajat ovat yhdessä pohtineet uusia tuntijakoja ja oppiaineiden sisältöjä entistä tarkemmin. Kunnan opetussuunnitelman yleinen osa on saanut koko peruskoulun opettajakunnan yhteisiin ops-tilaisuuksiin, joissa on yhdessä mietitty aihekokonaisuuksia ja niiden toteuttamista myös oman kunnan olosuhteet huomioon ottaen. Pohja entistä yhtenäisemmälle oppilaan opintopolulle on luotu, ja sen kehittäminen ja päivittäminen saatu hyvälle alulle.

3.4 Media, harrastukset ja kaverit

Tein toisella etäjaksolla nuoruusteemaan liittyvän kolmiosaisen tehtävän, jossa pohdiskelin median vaikutusta nuorten elämään. Haastattelin 60 nuorta ja esitin heille kysymyksiä rockkiin, nettiin, kännykkään, muotiin ja kulutukseen liittyen. Lisäsin vielä oman kysymykseni: Miten koet koulun ja sen merkityksen elämässäsi?

Haastattelutulokseni olivat mielenkiintoisia ja ne vastasivat hyvin Tapio Aittolan Nuorten arkipäivän oppimisympäristöistä kirjoittamassa artikkelissa esille tulevia havaintoja. Laitan liitteeksi kehittämishankkeeseeni tekemäni etätehtävän kokonaisuudessaan, koska siinä on ohjaajan työssä tärkeitä huomioita mm. formaalista ja informaalista oppimisesta ja niiden onnistuneesta yhteennivouttamisesta aikaansaseuraavan koululaitoksen haasteena.

Harrastuksilla ja kavereilla on yläkouluikäiselle nuorelle suuri merkitys. Mikäli ohjattavana on nuori, jolla ei ystäviä ole, on syytä hieman huolestua. Vertaisikäryhmä on nuorelle tärkeä voimavara matkalla itsenäistymiseen. Nuoruuden kehitystehtävään kuuluu lapsuudesta irtautuminen, oman sukupuolisuuden löytäminen ja vielä omaan tulevaisuuteen suuntautuminen. Aikuiset voivat parhaiten auttaa tässä kehitystehtävässä olemalla tavallisia ihmisiä ja tarjoamalla erilaisia aikuisen malleja.

Harrastukset voivat saada nuoren elämässä niin suuren merkityksen, että ne vaikuttavat suoraan koulutuspaikan valintaan ja sitä kautta ammatinvalintaan. Nämä nuoret tarvitsevat usein lisäohjausta koulutusratkaisuissa.

4 OHJAUKSEN TAVOITTEET JA SISÄLLÖT PERUSOPETUKSESSA

Oppilaanohjauksen tavoitteena on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskeluvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Vuosiluokilla 1-6 ohjaus on pääosin luokanopettajien vastuulla, vuosiluokilla 7-9 ohjauksesta vastaavat aineenopettajat omien aineidensa puitteissa ja opinto-ohjaaja kokonaisvaltaisesti oppilaan persoonallisen kasvun, opintojen ohjauksen ja ammatti- ja uraohjauksen pohjalta.

Vuosiluokkien 7-9 oppilaanohjaus lähtee siltä pohjalta, että suurin osa perusopetuksen ohjaukselle asetetuista tavoitteista on tullut tutuksi alakoulun puolella: itsenäistyminen, vastuullisuus ja itsetuntemus, oppimisvalmiuksien kehittäminen jne. Kaikkiin tavoitteisiin tukeudutaan enemmän tai vähemmän koko oppilaan perusopetuksen ajan. Vuosiluokkien 7-9 ohjaukseen liittyy yhä enemmän työelämään ja jatkokoulutukseen hakemiseen liittyviä asiakokonaisuuksia.

4.1 Vuosiluokat 1-6

Ohjauksen kirjaaminen opetussuunnitelmaan jo alakoulun puolella on erittäin tärkeää yhtenäisen opintopolun luomisessa peruskoulun oppilaalle. Kun yläkoulun opinto-ohjaaja tietää mihin tavoitteisiin alakoulussa on päästy ja mitä sisältöjä on käsitelty, on ohjaus yläkoulussa mielekkäämpää.

Meidän kuntakohtaisessa opetussuunnitelmassamme on alakoulun ohjaus jätetty kirjaamatta, mutta työstövaihe on menossa. Minultakin on kyselty ohjausta alakoulun ohjaussuunnitelman kirjoittamiseen ja olen muutamia ajatuksia julki tuonutkin.

Mielestäni vuosiluokkien 1-2 aikana on tärkeää kiinnittää huomiota oppilaiden oppimisvalmiuksiin ja niiden kehittymiseen. On puututtava varhaisessa vaiheessa oppimisvaikeuksiin ja kouluun sopeutumattomuuteen, jotta vaikeudet eivät kasaudu ja suurene vuosien varrella. Oikeat diagnoosit ja korjaavat toimenpiteet ja tukitoimet ovat paikallaan ihan koulun aloitusvaiheessa.

Vuosiluokkien 3-4 aikana oppilaita on tuettava ottamaan vastuuta opiskelustaan ja läksynlukutaitojen täytyy vahvistua. Oppiminen tapahtuu vain ja ainoastaan oppijan omassa päässä ja tämän asian tiedostaminen jo tässä vaiheessa on tärkeää. Kolmannella luokalla alkava pitkä vieras kieli voi paljastaa joillakin oppilaille luki-häiriön, jota ei ensimmäisillä luokilla ole vielä ilmennyt.

Vuosiluokat 5-6 ovat monelle oppilaalle jo vanhaa rutiinia. Oppimisvalmiuksien vahvistaminen, vastuu omasta opiskelusta ja kypsyys siirtyä seuraavaksi yläkouluun sisältyvät tämän ikäkauden ohjaustavoitteisiin. Murrosikäkin alkaa jo joissakin oppilaissa tuntua ja näkyä. Uusia oppiaineita tulee 5. luokalta lähtien: biologia ja maantieto, fysiikka ja kemia sekä historia ja yhteiskuntaoppi. Tässä kohtaa voidaan oppilaan kanssa tutkiskella erilaisia oppimisstrategioita ja kehottaa oppilaita muutenkin tiedostaa omia tapojaan oppia ja opiskella eri aineita.

Yhteistyö ala- ja yläkoulun välillä tulee lisääntymään myös ohjauksen saralla, jolloin yläkoulun opon ideaalitalanne on saada 7. luokalla ohjattavakseen oppilaita, jotka tiedostavat omat oppimistyykinsä ja mahdolliset oppimisvaikeutensa. Tällöin

ohjauksen voimavaroja voidaan käyttää erilaisten nuorten itsenäistymisprosessiin liittyviin asioihin ja ammatinvalinta- ja uraohjauksymyksiin.

4.2 Nivellysvaiheen yhteistyö

Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tulee tukea oppilaitosten välisellä yhteistyöllä. Käytännön työn onnistumista on monesti haitannut puutteellinen tietämys julkisuudesta ja tietosuojasta opetustoimessa. Pirjo Vehkamäen ja Anne Tamminen-Dahlmanin kirjoittama *Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa*-niminen opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön auttaa ja antaa vastauksia moneen nivellysvaiheen tiedonsiirtoon liittyvään asiaan. Lähdenkin liikkeelle tuomalla esille Vehkamäen ja Tamminen-Dahlmanin määrittelemät käsitteet: henkilötieto, oppilasrekisteri ja oppilaiden henkilötietojen luovuttaminen toisiin kouluihin.

Henkilötietoja ovat kaikenlaiset luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavat merkinnät, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään koskeviksi. Niitä ovat koulussa esimerkiksi nimi, henkilötunnus, osoite, sähköpostiosoite sekä oppilaan arviointia, tukitoimia, poissaoloja, rangaistuksia ja oppilashuoltoa koskevat tiedot sekä tiedot erilaisten kurssien ja niiden osien suorittamisesta ja niistä saaduista arvosanoista. Myös erilaisten tietojärjestelmien käytöstä syntyneet jäljet ovat henkilötietoja. (Vehkamäki&Tamminen-Dahlman 2004, 40.)

Oppilasrekisteriin kuuluvat puolestaan oppilaasta opetuksen järjestämisessä kerätyt tiedot. Tällaisia ovat oppilaiden perustiedot, tiedot suoritetuista kursseista ja saaduista arvosanoista sekä oppilaasta erityisopetuksen järjestämisen yhteydessä kerättävät tiedot. Oppilasrekisteriin kuuluviksi luetaan myös esimerkiksi opettajan kirjaamat merkinnät oppilaan opinnoista, poissaoloista, arvioinneista ja rangaistuksista. (Vehkamäki&Tamminen-Dahlman 2004, 41.)

Jos oppilas siirtyy perusopetuslain mukaisen opetuksen piirissä (esi-, perus- ja lisäopetuksessa) saman kunnan sisällä koulusta toiseen, kyseessä ei ole tietojen luovutus. Tarpeelliset tiedot voidaan tällöin siirtää koulusta toiseen, koska saman kunnan oppivelvollisista ylläpidetty henkilörekisteri muodostaa yhden kokonaisuuden. Salassa pidettäviä tietoja voidaan siirtää vain siinä määrin kuin tiedot ovat välttämättömiä opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi. Jos tietoja pyytää toisen kunnan peruskoulu (toisen oppilaitoksen toiminnan tarpeet), tarvitaan suostumus. Salassa pidettävien tietojen luovutus on mahdollista vain huoltajan suostumuksella. (Vehkamäki&Tamminen-Dahlman 2004, 74.)

Oppilaan salassa pidettäviä henkilötietoja ei voi luovuttaa ilman oppilaan tai alaikäisen oppilaan huoltajan kirjallista suostumusta peruskoulusta toiseen kouluuotoon, esimerkiksi peruskoulusta lukioon, koska ei ole olemassa erityistä säännöstä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta tällaisessa tapauksessa (Vehkamäki&Tamminen-Dahlman 2004, 74).

Kunnassamme on kehitelty erityinen nivellysleirikoulu palvelemaan 6. luokkalaisten siirtymistä 7. luokalle.

Ajatus nivellysleirikoulusta syntyi jatkona Elämisentaito- teemapäivistä, jotka pidettiin Nummi-Pusulän yläasteella ja lukiossa tammikuun 2. ja 3. päivänä vuonna 1997. Päivien ohjelmaa suunniteltaessa yritettiin miettiä keinoja, jotka antaisivat kykyä toimia ja jaksaa muuttuvissa elämäntilanteissa. Lähtökohtana päivien suunnittelussa

olivat mm. seuraavat asiat: keskittyminen vaikeiden tilanteiden yleiseen jäsentelyyn, erilaisiin selviytymiskeinoihin, sosiaalisiin taitoihin ja itsetuntemuksen lisäämiseen. Näin siis vuonna 1997.

Nivellyslleirikoulu rakentuu ajatukselle ryhmäyttää uudet seiskalaiset erilaisten leikkien ja tehtävien avulla. Tehtävät vaativat yhdessä tekemistä ja kasvattavat näin yhteenkuuluvuuden tunnetta. Leirille on palkattu vetäjät ulkopuolisesta ryhmästä, jolla on seikkailukoulutus takanaan. Lisäksi koulun tukioppilaat ja luokanvalvojat ovat aktiivisesti mukana tapahtumissa. Leirikoulusta on ollut pelkästään positiivista palautetta ja käytäntöä on tarkoitus edelleen jatkaa.

Varsinainen nivellyslleirikoulu pidetään aina toukokuussa ja ns. varjoleirikoulu syyskuussa jo koulun alettua. Tällöin uudet seiskat pääsevät vielä päiväksi pois tavanomaisesta koulurutiinista seurakunnan nuorisotalolle, jossa seurakunnan ja kunnan nuoriso-ohjaajat yhdessä luokanvalvojien kanssa varmistelevat ryhmäytymisen onnistumista.

Toinen tärkeä nivellysvaiheen yhteistyö koskee oppilaan siirtymistä peruskoulun päättövaiheessa toisen asteen oppilaitokseen. Nummi-Pusulän koulu tekee paljon tiivistä yhteistyötä lähialueen lukioiden opinto-ohjaajien ja Länsi-Uudenmaan koulutuskeskuksen opinto-ohjaajien kanssa.

Viime lukuvuonna 2004-2005 osallistuin perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen kehittämiskoulutukseen. Koulutus oli laajuudeltaan kolme opintoviikkoa ja sisällöt olivat seuraavat: toimintaympäristössä tapahtunut muutos ja ohjauksen kasvanut tarve, nuorten ohjaustarpeet ja arviointi, koulutus- ja uravalinnan ongelmat, asiallisen informaation tuottaminen koulutus- ja uravalinnan tueksi ja yhteistyö informoinnissa, valinta kokeilun kautta, julkisuus opetushallinnossa ja seutukunnallinen yhteistyö. Kouluttajana toimi Jyväskylän Ammattikorkeakoulun yliopettaja Jukka Lerkkänen.

Koulutus ja yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa poiki tuloksena muutaman nivelvaiheeseen liittyvän oppilastietolomakkeen ja niiden pohjalta yhteistyötä on tarkoitus tänä syksynä aloitella ja jatkaa samalla yhteistyön linjalla kevättä kohti. Laitan oppilastietolomakkeet liitteeksi kehittämishankkeeseeni.

4.3 Vuosiluokat 7-9

Perusopetuksen vuosiluokkien 7-9 oppilaanohjaus on kokonaisuus, joka muodostuu luokkamuotoisesta ohjauksesta, yksilöllisiin kysymyksiin syventyvää henkilökohtaisesta ohjauksesta, sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvasta pienryhmäohjauksesta ja työelämään tutustumisesta.

Uusien opetussuunnitelmien käyttöönoton myötä on oppilaanohjauksen luokkatunteja vähennetty. Tämä ei välttämättä ole huono asia, koska nykyajan nuori on tottunut yhä yksilöllisempään ohjaukseen ja informointiin: on tosi vaikeaa suunnitella luokkatunteja, jotka jaksaisivat aidosti kiinnostaa jokaista luokassa istujaa. Onkin hyvä, että opolla jää enemmän aikaa käytettäväksi henkilökohtaiseen ohjaukseen ja pienryhmäohjaukseen.

Vuosiluokalla 7 tutustutetaan oppilaat oppilaitoksen käytänteisiin ja ihmisiin. Paljon aikaa ja vaivaa nähdään myös oppilaiden motivointiin koulutyön mielekkääksi kokemiseen. Monella oppilaalla on jo alakoulussa kehittynyt tietynlainen asennoituminen eri oppiaineita kohtaan, ja läheskään aina tämä asenne ei tue koulutyön

mielekkyyttä ja tuloksellisuutta. Opinto-ohjaajalla on tässä hyvä mahdollisuus saada oppilaat tutkiskelemaan itseään, asenteitaan ja opiskelustrategioitaan. Valinnaisaineiden esittely ja työelämään tutustuminen 8. luokalla kuuluvat myöskin yläkoulun ensimmäisen luokan asioihin.

Vuosiluokalla 8 oppilaat ovat monesti ikään kuin ” pussissa”, mitään uutta ei ole odotettavissa ja koulun päättymisenkin on valovuosien päässä. Motivointiongelmia esiintyy kasilaisilla enemmän kuin seiskoilla ja yseillä. Oppilaanohjaus voi tuoda apua tähän tilanteeseen: oppilaitosvierailut esim. ammatillisiin oppilaitoksiin järjestetään keskitetysti 8. luokalla ja Suomen koulutusjärjestelmää käydään yksityiskohtaisesti läpi. Keväällä järjestetään jo pienimuotoinen TET-harjoittelu vanhempien työpaikoille. Lisäksi 9. vuotta varten valittavat valinnaisaineet saavat monen oppilaan miettimään myös omaa mahdollista jatkokoulutuspaikan valintaa.

Vuosiluokalla 9 viimeisetkin oppilaat näkevät koulun loppumisen jo hämmöttävän: edessä on tärkeä vuosi tulevaisuuden kannalta, täältä pääsee ihan oikeasti pois. Syyspuolta värittää oppilaiden kahden viikon pituinen TET-harjoittelu ja yhteishaun koehaut. Kevätlukukausi menee oppilailta oppilaitosvierailuihin ja koulujen nettisivuihin tutustumiseen: halutaan varmistaa, että se minne hakee vastaa mielikuvaa opiskelupaikasta. Maaliskuussa on yhteishaku ohi ja loppukevät menee oppilailta todistusarvosanoja varmistellen. Opinto-ohjaaja on 9. luokalla tosi tärkeä tuki monelle nuorelle tietolähteille ohjaajana ja keskusteluyhteyksien virittelijänä.

Vuosiluokkien 8 ja 9 keskeisenä teemana ohjauksessa on koulun ulkopuolinen maailma: lähialueen oppilaitokset, tutustumiset vähän kaukaisempiinkin opinahjoihin sekä työelämä ja siihen liittyvät ohjauspalvelut. Kelan opintososiaalisten etujen selvittäminen sekä työvoimatoimiston antamat palvelut tulevat olemaan monelle nuorelle tärkeitä asioita peruskoulun päätyttyä oppilaan siirtyessä toisen asteen koulutukseen tai jäätyä koulutuksen ulkopuolelle. Ohjauksen on tuettava nuoren omaa aktiivisuutta itsenäisenä tiedonhankkijana niin ohjaus-, neuvonta- kuin tietopalveluidenkin suhteen. Ohjattavan on osattava itse hakeutua ohjaukseen!

4.4 Yhteistyö kodin ja koulun välillä

Lapsi ja nuori kasvaa ja kehittyy kodin vuorovaikutussuhteiden kautta koko kouluikänsä ja vielä pitkälti sen jälkeenkin. Koti on ensisijaisesti vastuussa lapsen ja nuoren kasvatuksesta, koulu ja ohjaustoiminta tukee kotia tässä kasvatustyössä. Peruskoulussa ja lukiossa opetus ja ohjaus on suorassa yhteydessä ohjattavien kautta kotiin ja huoltajiin. Tiedottamisen ja yhteydenpidon tulee olla molempien osapuolten välillä vastavuoroista, rehellistä ja aitoa, jotta kaikki paras ohjattavan eteen voidaan tehdä. Pirkko Määttä antaa kirjassaan *Perhe asiantuntijana* tuntumaa siihen, miten perheiden ja asiantuntijoiden välinen yhteistyö on kehittynyt ja muotoutunut vuosikymmenien varrella. Perhe nähdään nykyään yhä enenevässä määrin tasavertaisena toimijana, jonka ohjattavan arkipäivästä kertynyttä tietoa voidaan yhdessä asiantuntijoiden kanssa hyödyntää.

Koulun käytänteihin kodin ja koulun välisenä yhteistyön muotona kuuluvat perinteisesti vanhempainillat, vanhempainvartit ja luokkakohtaiset vanhempainillat. Lisäksi yhteistyönä esim. kunnan perusturvan ja nuorisotoimen kanssa on järjestetty vanhemmille suunniteltuja teemailtoja, joiden aiheet ovat vaihdelleet murkkuikäisten vanhempana olemisesta seksuaaliterapeutin pitämään seksivalistusiltaan.

Luokanopettajat, luokanvalvojat ja ryhmänohjaajat huolehtivat pääasiassa yhteydenpidosta koteihin. Mikäli oppilaan opiskelussa tai koulunkäynnissä on jotain huolestuttavaa ottavat kyseiset henkilöt yhteyttä kotiin. Huoltajien on myöskin helpompi lähestyä tiettyä tuttua henkilöä, joka tekee lapsen ja nuoren kanssa yhteistyötä useamman vuoden ajan. Vanhempilta edellytetään aktiivisuutta myös koulun suuntaan, niin kielteisissä kuin myönteisissäkin asioissa.

Monissa kouluissa toimii aktiivinen vanhempaintoimikunta, joka tukee opettajia ja vanhempia kasvatustyössä järjestämällä erilaista toimintaa yhteishengen luomiseksi ja kehittämiseksi. Mitä enemmän nuorilla on aikuisen malleja sitä parempi. Välituntikahvioiden ja iltamien järjestelyissä vanhempaintoimikunta voi olla aktiivisesti mukana. Kuntien heikon rahatilanteen aikana myöskin vanhempaintoimikuntien sponsoroimat opintoretket ovat rikastuttamassa koulujen arkea. Tällä hetkellä koulussamme ei toimi vanhempaintoimikuntaa, mutta ehkäpä tulevaisuudessa jälleen muutaman hiljaiselovuoden jälkeen.

5 OHJAUS

Aloittaessani syyskuussa 2004 Jyväskylässä opinto-ohjaajakoulutusta ei minulla ollut lainkaan käsitystä siitä, kuinka laaja ja kokonaisvaltainen alue ohjaus on. Nyt syksyllä 2005 minulle on hahmottumassa ohjauksen kenttä. Sain syyslukukauden luennoilta paljon ajatuksia ja muistiinpanoja, jotka ovat antaneet minulle selkeän kuvan ohjauksesta. Esittelenkin tässä osiossa ohjauksen käsitteitä, joita seuraavissa alaluvuissa avaan tarkemmin.

Ohjaus auttaa ihmistä tekemään valintoja, jotka ovat pohjana hyvälle elämälle. Ohjaus auttaa löytämään uusia näkökulmia erilaisiin ongelmiin. Elämä pitää ottaa tosissaan, muttei liian vakavasti. On jätettävä nuorille aikaa kasvuun ja kehitykseen, eikä ohjattava heitä pelkästään seuraavaa koulutusvaihetta varten. Ohjauksen perustehtäväalueet ovat: opiskelun ohjaus, koulutuksen ja uranvalinnan ohjaus sekä persoonallisen kasvun ja kehityksen tukeminen.

5.1 *Opiskelun ohjaus*

Tein keväällä etätehtävän aiheesta Oppimisen ohjaamisen työvälineitä ja haluaisinkin liittää tehtävän kehittämishankkeen liitteeksi. Etätehtävässäni tuon esille monia oppimiseen liittyviä tekijöitä: motivaatio, formaaliopetus, informaalioppiminen, oppimistyylit, oppimisstrategiat, oppimisilmapiiri, opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt. Näen oppimisen entistä enemmän oppilaan sisäisenä prosessina, jota oppilaan olisi hyvä itse tarkkailla ja ohjata. Ohjaaja ja opettaja voivat auttaa oppilasta tunnistamaan ja näkemään erilaisia oppimistyyliä ja oppimisstrategioita. Lisääntyvän itsetuntemuksen kautta oppilas oppii näkemään oppimisprosessinsa eri vaiheita ja puuttumaan niihin niin paljon kuin se vain on mahdollista.

Suhtaudun oppimiseen erittäin optimistisesti ja realistisen haasteellisesti: on keksittävä erilaisia ratkaisuja siihen, miten oppimista voidaan edesauttaa ja oppimisvaikeuksia voidaan auttaa etsimään vaikeuksiensa syitä. Tosin aina on muistettava se, että kaikki eivät opi samalla tavalla, eivätkä myöskään yhtä paljoa, laadullisia ja määrällisiä eroja tulee aina olemaan.

5.2 *Persoonallisuuden kehittyminen*

Onnistunut ohjaus perustuu oppilaan tasapainoiseen persoonallisuuden kehittymiseen. Kun oppilas on sovussa itsensä kanssa, pystyy hän ottamaan vastaan koulutuksellista ja ammatillista ohjausta. Varsinkin yläkoulussa nuori elää murrosiän myllerryksessä ja monenlaisia paineita kohdistuu nuoreen kodin, koulun ja kaveripiirin taholta.

Mielenterveysongelmat, tyytymättömyys fyysiseen olemukseen ja monenlaiset terveyteen liittyvät ongelmat ovat monen nuoren arkipäivää. Onneksi nuorelle on kehitelty avuksi moniammatillinen verkosto: opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, kuraattori, koululääkäri, koulupsykologi ja nuorisopoliklinikka. Yhdessä nuoren, kodin ja moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa saadaan nuorelle paras apu.

5.3 Ryhmä(t)

Kaikki oppiminen tapahtuu vastavuoroisessa suhteessa toiseen tai toisiin ihmisiin. Opeteltavia taitoja jäljitellään, matkitaan. Lukiessamme kirjaa olemme vuorovaikutussuhteessa kirjan kirjoittajan tai kirjoittajien kanssa.

Luokkahuoneessa oppilaat ovat erikokoisissa ryhmissä riippuen oppiaineesta. Oppilaaseen kohdistuvat monenlaiset rooliodotukset: sukupuolirooli, erilaisuus oppijana ja erilaiset sosiaaliset ryhmäpaineet. Erityisesti ikätoverien ryhmäpaineet saavat nuoren käyttäytymään tavalla, joka on aivan erilainen nuoren kahden kesken kohdattaessa.

Nykyaikana painotetaan erityisesti sosiaalisia taitoja. Olisi osattava selviytyä erilaisissa ryhmätilanteissa mallikkaasti. Kuten alussa mainitsin oppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Oppimisympäristöllä on tässä keskeinen sijansa. Hyvä fyysinen ja psyykinen oppimisympäristö takaavat parhaat mahdolliset oppimistulokset.

Fyysinen oppimisympäristö koostuu oppijan ulkoisista oppimisvälineistä. Millainen on pulpetti, millainen on tuoli, jolla kuusikin tuntia päivässä istut? Tukeeko tuolin ergonomia lihasten hyvinvointia ja selän kestävyyttä? Onko luokkatilan ilmastointi kunnossa? Entäpä luokkatilan koko suhteutettuna oppilasmäärään? Onko luokassa esteettisesti kaunista, oppimista edistävää värien käyttöä tai opetuksellisia tauluja seinillä?

Myöskin välituntiaika ja välituntialue voidaan ajatella fyysiseksi oppimisympäristöksi: opitaan sosiaalisia taitoja. Lisäksi hyvin suunniteltu välituntialue auttaa oppilaita ” purkamaan liikoja höyryjä” pois ja siten oppitunnilla keskittyminen opiskeluun paranee. Koulussamme on viritelty välitunnille uudestaan toimintoja, jotka alakoulussa ovat arkirutiinia, mutta yläkoulussa eivät ” sovi imagoon”. Jalkapallo, frisbee ja puutarhakeinut ovat virkistämässä yläkoulun välitunteja. Oppilaskunta ja nuoriso-ohjaaja koulutuksen omaava laaja-alainen erityisopettaja ovat olleet toiminnan kehittäjinä avainasemassa.

Kouluruokailu on tärkeä osa fyysistä oppimisympäristöä. Loppupäivän opiskelun sujuminen on yhteydessä ravitsevaan kouluateriaan ja ruokala on paikka, jossa opitaan ruokakulttuuriin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä tietoja ja taitoja. Koulussamme on kehitteillä kokeilu, jossa kahdeksaluokkalaiset toimivat pareittain ns. ruokajärjestäjinä. Parit työskentelevät ruokalassa kukin päivän, jolloin he valvovat ruokalassa astioiden ja ruokajätteen palautusta.

Psyykinen oppimisympäristö ja fyysinen oppimisympäristö toimivat kiinteässä suhteessa toisiinsa. Psyykinen oppimisympäristö muodostuu oppilaasta, opettajasta ja muista oppilaista . Kukin kolmesta osapuolesta vaikuttaa tunteidensa, vireystilansa ja motivaationsa kautta oppimisprosessiin. Opettaja ohjaa ja suuntaa oppimisprosessia ja toiminnallaan luo oppimisympäristön. Voiko luokassa vastauksissaan erehtyä, nauretaanko väärille vastauksille, onko oppiminen ” ryppytsaista” vai luovaa ja uuttakin etsivää?

Monesti vieläkin unohdetaan tunteiden ja asenteiden osuus oppimisessa. Voimakas kielteinen tunne jotain oppiainetta tai opettajaa kohtaan voi olla todellisen esteenä oppimiselle. Siksi ei voi liikaa tässäkin tähdentää oppilaan itsetuntemuksen ja opettajan ammattitaidon tärkeyttä. Oppimisvaikeuksien takana voivat olla myös ihan

aseenteelliset syyt, jotka keskusteluiden kautta avautuvat ja saavat selityksen. Sen jälkeen oppiminenkin luonnistuu ihan eri tavalla.

Mielenkiintoisena sivujuonteena voisin mainita, että piipahtaessani työhuoneestani tauolla, huomasin TV 1:llä opetusohjelman Oppimisen vallankumous, osa 1, Älykäs eläin. Jäin seuraamaan ohjelmaa ja sain vahvistusta monelle edellä esittämälleni havainnolle. Mielihyvän osuus onnistuneessa oppimisessä on erittäin merkittävä, samoin kannustava arviointi. Jatkanpa sarjan seuraamista ensi sunnuntaista eteenpäin.

6 OPPILASHUOLTORYHMÄ

Koulumme perusopetuksen vuosiluokkien 7-9 oppilashuoltoryhmään kuuluvat: rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja luokanvalvojat vuorotellen. Oppilashuoltoryhmän kokouksiin osallistuvat tarvittaessa myös muut oppilaan kanssa työtä tekevät tahot. Oppilas ja / tai oppilaan vanhemmat voidaan kutsua mukaan kokoukseen.

Oppilashuoltotyössä eri ammattiryhmien edustajilla on omat vahvuusalueet.

Opinto-ohjaajan vahvuuksina nähdään mm. seuraavanlaiset asiat:

Opinto-ohjaaja

- ohjaa oppilasta oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa
- tuntee oppilaan luokkatilanteessa
- tukee oppilaan persoonallisuuden kehittymistä ja vahvistumista hyvän ja realistisen itsetuntemuksen ja sitä kautta kehittyvän itsetunnon kautta
- tuntee työelämän vaatimukset sekä Suomen koulutusjärjestelmän
- ohjaa jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan liittyvissä asioissa
- auttaa nuorta tekemään valintoja, jotka ovat pohjana hyvälle elämälle
- ” Elämä on matka...opoilu on elämän merellä seilaamista...jossa aaltoina ovat nuoruusikään liittyvät asiat ”

Ohjausta ei nähdä uuden opetussuunnitelman myötä enää pelkkänä oppiaineena, vaan osana oppilaitoksen oppilashuoltoa, joka toimii opiskelun tukena. Oppilashuollolle on määritelty tavoitteet ja keskeiset periaatteet.

Ryhmä kokoontuu säännöllisesti ja sen työskentelyn koordinoijana toimii kuraattori. Ryhmä on neuvotteleva ja tarvittaessa konsultaatiota antava yhteistyöryhmä. Ryhmä ottaa kantaa tai tekee esityksiä mm. luokkien muodostamisesta, luokkasijoituksista, luokkamutoiseen erityisopetukseen ohjaamisesta, osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisestä, luokalle jättämisestä sekä muista koulunkäynnin järjestelyistä ja tukitoimenpiteistä.

Koko kunnan kouluverkon kattava oppilashuoltotyö voi jo varhaisessa vaiheessa puuttua pieniin huoliin ennen kuin niistä kasvaa suuria ongelmia lapsen varttuessa ja ongelmien kerääntyessä. Kasvatustyö yhdessä kotien ja opettajakunnan kanssa ovat osaltaan tukemassa ennaltaehkäisevää työtä varhaisen puuttumisen- periaatteen pohjalta.

Vuosiluokkien 7-9 koulun oppilashuoltoryhmä työskentelee yhteistyössä tukioppilastoiminnan, oppilaskunnan ohjaajien sekä kasvatustyöryhmän kanssa. Oppilashuoltoryhmällä on näin ollen mahdollisuus tarjota myös ihan tavalliselle, hyvinvoivalle nuorelle eväitä hyviin valintoihin ja mahdollisuuksiin koulun arjessa. Oppilashuoltoryhmä tekee työtä kaikkien nuorten eteen auttamalla löytämään erilaisia ratkaisuja ongelmatilanteissa sekä luomalla puitteita oppilaiden hyvinvointistrategian luomiseen: jokaisen työyhteisön jäsenen hyvä tai paha olo heijastuu muihin vierelläkulkeviin.

6.1 Opiskeluun liittyvät kysymykset

Jokainen oppilas oppii omalla tyylillään ja jokaisella oppilaalla on tietty oppimisvalmiudet eli tietty oppimisen lähtötaso, kun hän yläkoulussa aloittaa

opiskelunsa. Oppilashuoltoryhmässä käydään luokittain läpi kaikki oppilaat luokanvalvojan kanssa keskustellen kaksi kertaa lukuvuodessa. Tällöin saadaan selville paljon hyödyllistä tietoa, jota voidaan aineenopettajien kanssa vielä jatkojalostaa.

Oppilaat, joille on laadittu HOJKS:t jo alakoulussa, saavat yksilöllistettyä opetusta erityisopettajan johdolla ja ohjausta tehdään yhteistyössä erityisopetushenkilöstön kanssa. Ongelmia on monesti syntynyt pätevän erityisopetushenkilöstön saamisessa. Vaikkakin erityisopetuspäätökset ovat yleensä pysyviä, voidaan yksilöllistämispäätöksiä myöskin tarkistaa ja tarpeen mukaan purkaa. Ohjaukselle asettaa haasteita se, miten hyvin emu-oppilaat pääsevät jatkossa opiskelemaan heille sopiville opiskelupaikoille. Emu-oppilas voi hakea vapaasti kaikkeen toisen asteen koulutukseen, mutta iso kysymys onkin se, miten jatko-opiskelu sujuu mukautettujen oppimäärien pohjalta.

Monissa ammatillisissa oppilaitoksissa ei ole mitään varsinaisia emu-luokkia, vaan oppilaan on sopeuduttava opiskelemaan normaalissa luokkaryhmässä, jossa hän tosin saa lisäopetusta esimerkiksi toisen opettajan antamana. Tällöin hänet on nimetty erityisoppilaaksi ja häntä varten on opetusryhmässä myös toinen opettaja, joka auttaa ja tukee tarvittaessa. Monille emu-luokan pieneen, rauhalliseen ryhmään ja hällinättömään tuntityöskentelyyn tottuneelle, tällainen tavallisessa, isossa opetusryhmässä opiskelu voi tuntua aluksi ylitsepääsemättömän vaikealta. Yhteistyö peruskoulun päättövaiheessa toisen asteen oppilaitosten erityisopetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa on näin ollen erittäin tärkeää oikean oppilaitoksen, alan ja oppimisjärjestelyjen löytymisen kannalta.

Oppilaat, joilla ei ole mitään erityisopetuspäätöstä muodostavat suuren ja heterogeenisen ryhmän. On oppilaita, joilla oppimisvalmiuksen lähtötaso on esim. alakoulun matematiikan jälkeen on niin heikko, että muutama tukiovetustunti on paikallaan. Myöskin sairauspoissaolot ja muut nuoren elämässä opiskelua vaikeuttavat asiat voivat puoltaa tukiovetuksen järjestämistä. Tukiovetusta antaa pääsääntöisesti oma opettaja tai mikäli tämä ei onnistu, toinen aineenopettaja. Tukiovetus järjestetään myöskin pääsääntöisesti koulupäivän jälkeen, jolloin kuljetusasiatkin on järjestettävä.

Laaja-alaista erityisopetusta pyritään järjestämään oppilaille, joilla ei ole emu-päätöstä ja joiden opiskelua ei voida tukea pelkästään tukiovetusta antamalla. Oppilaalla on usein lieviä oppimis-, sopeutumis- tai puhevaikeuksia. Pyritään kartoittamaan ja selvittämään mistä oppilaan sopeutumattomuudessa ja oppimisvaikeuksissa on kysymys. Monesti pelkkä rauhallinen luokkatila ja erityisopettajan antama lisähuomio saavat oppilaan rauhoittumaan ja keskittymään taas opiskeluun. Monilla perheen sisäiset ongelmat: avioeroprosessit, uusioperheeseen sopeutuminen tai jonkun perheenjäsenen sairastuminen voivat saada oppilaan hetkeksi ” pois raiteiltaan”, tällöin osa-aikaisella erityisopetuksella voidaan antaa oppilaalle lisätukea oman elämäntilanteensa selvittämisessä ja haltuun ottamisessa. Taitava ammattilainen voi ohjata oppilasta oppimisen, opiskelun ja elämisen taidon vaativilla saroilla.

Puhuttaessa erilaisista oppijoista ei tule unohtaa myöskään lahjakkaita oppilaita, joiden sopeutumattomuus- ja motivaatio-ongelmat voivat monesti johtua siitä, ettei heitä oteta yksilöllisesti huomioon: opetuksen onnistunut eriyttäminen ei aina onnistu tai sitä ei ole riittävästi. Lahjakkaiden oppijoiden asiat päätyvät monesti oppilashuoltoryhmään, koska lahjakkuuteen liittyy monesti myös persoonallisuuteen kiertyviä isoja kysymyksiä.

6.2 Persoonallisuuden kehittymiseen liittyvät kysymykset

Peruskoulun vuosiluokkien 7-9 oppilashuoltoryhmällä on ihan erityisen haasteellinen tehtävä kohdata murrosiässä oleva nuori. Toki murrosikäkin on nykyään jo varhentunut, joten alakoulun oppilashuollolla on edessään samanlaista problematiikkaa kuin yläkoulussa ja lukiossakin. Englannin kielessä murrosikäisen eli teen-agerin sanotaan olevan vuosien 13-19 eli thirteen ja nineteen välillä.

Jokaisella murrosikänsä elävällä nuorella on monenlaisia nuoruusikään liittyviä paineita kohdattavanaan. Vanhemmista irtautumisen kriisi, sukupuolisuuden kriisi ja tulevaisuuteen suuntautumisen kriisi ovat arkipäivää yläkoulun oppilaalle. Tietynlaiset tunnekuohut ja kriisit kuuluvat luontevalla tavalla nuoruusikäisen elämään, mikäli onnistunut kehitys kohti aikuisuutta voi jatkua.

Oppilashuoltoryhmällä on haasteellinen tehtävä kohdata ja auttaa nuoria, joilla nuoruusiän kriisissä ei ole ympärillään tukiverkkoa tarpeellisen keskustelu- tai muun avun puitteissa. Oppilaan pitää saada kohdata vaikeat kasvun paikkansa ja vahvistua niistä, mutta mikäli saatavilla ei ole ymmärtävistä kuuntelijaa oikealla hetkellä voi nuoruusiän kriisistä kehkeytyä suurempia, kehitystä haittaavia kriisejä.

Kodin tuki ja vanhempien läsnäolo ovat monesti riittävä tuki normaalia nuoruusiän kriisiä läpikäyvälle nuorelle. Mikäli perheellä on suuria ongelmia arkirutiineissa ja ihmissuhteissa, puuttuu nuorelta se tuki, jota hän omasta kehitysvaiheestaan käsin tarvitsee. Oppilashuoltoryhmä voi tarjota tällöin erilaisia tukimuotoja suoraan nuorelle mm. terveydenhoitajan, kuraattorin, lääkärin ja koulupsykologin palveluja. Perheneuvolasta voi olla apua koko perheelle ja tätä kautta myös tukea tarvitsevalle nuorelle.

Vanhempaintoimikunnat ja – yhdistykset voivat toimia vertaistukipalveluna murrosikäisten nuorten vanhemmille. Yhdessä voidaan kertoa omista ongelmatilanteista ja ratkaisumalleista ja näin ollen saada voimia jaksaa ja jatkaa monenlaisten vaikeiden eteen tulevien tilanteiden kanssa. Vanhempien tulee myös osata irtautua lapsestaan ja antaa lapsessaan esiin pyrkivälle itsenäiselle aikuistumisen alkutaipaleella olevalle nuorelle vapautta ja vastuuta omista tekemisistään. Vain vastuuta antamalla vastuuta voi oppia kantamaan. Vanhempia on rohkaistava keskustelemaan nuortensa kanssa mm. kysymyksestä: Millainen on hyvä elämä? Se ei välttämättä ole samanlainen kuin mitä me vanhempina ymmärrämme hyvällä elämällä. Molemminpuolinen kunnioitus ja tietynlainen hienotunteisuus on erittäin tärkeää kohdattaessa nuori, joka hakee itseään ja havainnoi kaikkea ”herkillä tuntosarvillaan”.

6.3 Sosiaaliin taitoihin liittyvät kysymykset

Ihminen ei elä yksin, vaan vuorovaikutussuhteessa muihin lajitovereihin. Koulu voidaan nähdään oppilaan työpaikkana, jossa opetellaan tietoja ja taitoja koulunjälkeistä elämää varten. Yhteiskunta edellyttää jäseniltään työpanosta pystyäkseen toimimaan kunnolla. Koulu jatkaa lapsen ja nuoren sosiaalistamista ja sopeuttamista ihmisyhteisön toimintaan. Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksissakin keskitytään ihmisenä kasvamisen teemaan: jokainen kouluyhteisön jäsen toimii osana ryhmää, jonka muodostaa eri tilanteissa luokka, välituntiryhmä tai muu vastaava.

Kansainvälisyyden korostuminen samoin kuin viestintä- ja mediataidot ovat myöskin aihekokonaisuuksia, joiden keskeisenä tavoitteena on saada nuoret arvostamaan erilaisia ihmisiä koulun arjessa sekä työskentelemään erilaisissa ryhmissä. Viestintä- ja mediataidoissa on tärkeää paitsi osata tulkita erilaisia viestejä kriittisesti, myös osata itse viestiä selkeästi niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Tällöin edellytetään taitoa esiintyä ja olla osana erilaisia ryhmiä.

Oppilashuoltoryhmä voi antaa oppilaalle tukea moniammatillisen verkoston avulla. Terveystenhoitaja, kuraattori, lääkäri, koulupsykologi ja nuorisopoliklinikka voivat tarjota nuorelle apua itsetunnon vahvistamiseen ja omien heikkouksien tunnistamiseen, jotta toimiminen osana ryhmää onnistuisi. On siedettävä ja hyväksyttävä oma erilaisuutensa ja ainutlaatuisuutensa, ennen kuin voi sitä muilta odottaa. Opinto-ohjaaja voi myöskin luokkatilanteissa ohjata oppilaita pienryhmätyöskentelyyn ja sitä kautta tukea ja tarkkailla oppilaiden sopeutumista luokan eri ryhmiin ja ryhmätilanteisiin. Luokkahengen luominen ja vahvistaminen on jokaisen opettajan, luokanvalvojan ja opinto-ohjaajan yhteinen intressi.

Yhteisestä opintomodulista Yhteiskunnan, työelämän ja koulutuksen muutos on jäänyt mieleen päälimmäiseksi termi hyvä tyyppi. Tällä termillä tarkoitetaan työmarkkinoilla muodollisesti pätevää henkilöä, joka on asenteeltaan ja sosiaalisilta taidoiltaan hyvä tyyppi. Hän kykenee sopeutumaan luonnollisesti erilaisiin ryhmiin ja kykenee rakentamaan yhteistyöhön monenlaisten ihmisten kanssa. Työmarkkinoilla nämä ominaisuudet menevät pätevyystodistusten edelle: pätevyys ja koulutus on oltava, mutta ilman sosiaalisten taitojen hallintaa et pärjää nykyisillä työmarkkinoilla. Näin ollen ohjauksen ja koulutuksen tavoitteena on valmentaa koulunjälkeiseen elämään hyviä tyyppisiä, joilla tieto- taito ja sosiaaliset taidot ovat hanskassa.

7 JATKO-OPINTOIHIN OHJAUS

Nykyisin puhutaan ammatin- ja uranvalinnanohjauksesta. Lähtökohtana on ajattelu, jonka mukaan yhä useampi hankkii yhä useamman ammatin elämänsä aikana. Halutaan myös koko ajan kehittyä ammatillisesti ja puhutaan ns.elinikäisestä oppimisesta. Ammattiin kouluttautuminen ja ammatin harjoittaminen vaativat hyviä oppimisvalmiuksia ja halun kehittyä jatkuvasti erilaisten yhteiskunnan ja työelämän asettamien haasteiden ja paineiden ristitulella.

Haasteet ja paineet voidaan ymmärtää uhkina ja pelottavina asioina, tai sitten mahdollisuuksina jatkuvaan itsensä kehittämiseen ammatillisen kehittymisen kautta. Erään ammattikorkeakoulun oppimiskaaviossa kirjoitettiin auki pelon tematiikka: aikuisopiskelijaa kehoitetaan olemaan pelkäämättä uusia asioita. Tälläisen asennoitumisen omaksuminen auttaa ihan varmasti opiskelutavoitteisiin pääsemisessä ja niitä kohti pyrkimisessä.

Yläkoulun opinto-ohjaajalla on haasteellinen ja vaikeakin tehtävä auttaa itseään etsivää nuorta suuntautumaan haluamaansa tulevaisuutta kohti. Tässä ohjaustehtävässä on opinto-ohjaajalla apunaan ja tukenaan moniammatillinen verkosto, jonka yhteistyötapoja ja yhteistyön mahdollisuuksia aukikirjoitan seuraavan kappaleen kautta.

7.1 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillista yhteistyötä käydään mikrotasolla oman koulun oppilashuoltoryhmässä sekä koulun moniammatillisen henkilöstön tasolla että makrotasolla koulujen välisten moniammatillisten verkostojen kautta. Itseasiassa kaikki oppilashuoltotyö tukee tavalla tai toisella ammatinvalinta- ja uraohjausta, sillä ilman riittäviä opiskeluvalmiuksia ja pohjatietoja ja – taitoja, hyvää itsetuntoa ja itsetuntemusta sekä riittäviä sosiaalisia taitoja on ammattiin opiskelu ja myöhempi ammatin harjoittaminen huomattavasti vaikeampaa.

Jatko-opintoihin ohjaamisessa on opinto-ohjaajalla on keskeisin rooli. Hän saanut ajanmukaisen ja ajantasaisen koulutuksen ja työvälineet elinikäiseen oppimiseen. Tosin täytyy realistisesti todeta, että opo voi ohjata vain nuoren osoittamaan suuntaan ja se, onko ohjauksen suunta oikea, sen näkee ohjattava vain ajan ja kokemuksen myötä. Ohjauksen suuntaan vaikuttavat luonnollisesti myös oppilaan vanhemmat, jotka nimikirjoituksellaan vahvistavat yhteishakulomakkeen oppilaan hakutoivejärjestyksen.

Aineenopettajat voivat myöskin käyttää tietoja oman aineensa liittymisestä erilaisiin opintokokonaisuuksiin ja ammatteihin keinona elävöittää oman aineen opetusta ja mahdollisuutena toimia yhdessä opinto-ohjaajan kanssa jatko-opiskelun ohjauksessa. Erilaisissa oppiaineissa käytetyt erilaiset oppimisstrategiat auttavat oppilasta jatko-opinnoissa oppimimaan oppimisen taidoissa.

Terveydellisillä seikoilla on vaikutusta oppilaan jatko-opiskeluvalintoihin. Monelle alalle määrätynlaiset allergiat ja astma ovat suoranaisia esteitä, samoin kuin erityisesti pojilla todettu puna-vihervärisokeus. Terveystarkastaja varmistaa, että kaikilla oppilailla on ns. nuorison terveystarkastus tehty ennen 9. luokan yhteishakuaikojä. Yhteishakulomaketta täyttäessään oppilas tietää, merkitseekö hän rastin kohtaan

Ammatinvalintaan vaikuttavia terveydellisiä seikkoja, vaiko ei. Tosin on mainittava, että erikoislääkärin antama puoltava lausunto esim. astman suhteen voi antaa oppilaalle mahdollisuuden aloittaa alalla, jota ei muutoin astman vuoksi hänelle suositeltaisi.

Ammatinvalintapsykologin palveluita on resurssipulan vuoksi meidän koulumme alueella tarjolla vain emu-oppilaille. Kahdeksannen luokan kevätlukukaudella emu-oppilaita suositellaan hakeutumaan vanhempineen työvoimatoimiston ammatinvalintapsykologin ohjattavaksi. Ohjauskertoja on useita ja päättöluokan syyslukukauden lopussa toivotaan, että ammatinvalintapsykologin ohjauskerroista on ollut apua yhteishakuun osallistuttaessa, eli jonkinlainen koulutuksellinen ja ammatillinen suunta on löytynyt.

Työelämään tutustuminen eli TET tarjoaa peruskoulun eri vaiheissa mainioita välineitä tarkistaa ja vahvistaa ammatillisen kiinnostuksen suuntaa. 7. luokalla tet-jaksot ovat lähinnä koulunsisäisiä 1-2 päivää kestäviä ruokala-tettejä. 8. luokalla ruokala-tetit jatkuvat ja kevätlukukaudella on tarkoitus antaa oppilaille mahdollisuus tutustua jommankumman tai molempien vanhempien työpaikkaan 1-2 päivän ajan. Varsinainen pitempi tet-jakso eli 10 koulupäivän pituinen työelämään tutustuminen järjestetään syyslukukaudella hyvissä ajoin ennen alkutalven ja alkukevään yhteisvalinta-aikoja.

TET-toiminta tukee opetussuunnitelman aihekokonaisuuden Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä. Päämääränä on auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Jatko-opiskelua ajatellen on tärkeää, että tuetaan oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Oppilaan on itse kyettävä yhä enenevässä määrin hakeutumaan ohjauksen pariin. Toisen asteen ohjauspalvelut ovat usein aliresursoituja, eikä satojen ja tuhansien oppilaiden ja opiskelijoiden yksilölliseen ohjaukseen ole mahdollisuutta. On osattava itse etsiä tietoa ja on uskallettava itse esittää oman ohjauksensa kannalta tärkeitä kysymyksiä ohjaushenkilöstölle. Oppilaan ohjauksellinen itseohjautuvuus on tärkeä tavoite, jota kohti voidaan pyrkiä.

7.2 Peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyö

Yhteistyötä peruskoulun, nimenomaan yläluokkien 7-9, ja toisen asteen oppilaitosten välillä käydään koko yläkoulun ohjauksen ajan. Lähialueen ammatillinen koulutus keskittyy Länsi-Uudenmaan Koulutuskeskuksen järjestämään opetukseen. Kysymyksessä on 13 kunnan hallinnoima kuntayhtymä, joka kehittää ja kehittää omistajakuntiensa valtuutettujen kautta. Omistajakuntien yläkoulujen ja lukioiden opot tekevät myös säännöllistä ja tiivistä yhteistyötä.

Yläkoulun 7. luokkalaiset saavat koteihinsa postin kautta kuntayhtymän ammatillisen koulutuksen LUKKI-lehden. Siinä kerrotaan ammatillisesta koulutuksesta ja erilaisista nuorille avoimista tapahtumista. Myöskin Lukin valmistama koulutusaloja esittelevä video katsellaan keskustellen 7. luokalla kertaalleen läpi.

Kahdeksaluokkalaiset pääsevät tammikuussa koko päivän kestäväälle opintoretelle Länsi-Uudenmaan koulutuskeskuksen eri oppilaitosten esittelyyn. Päivän aikana vierailaan kaikilla eri osastoilla ja koulutusalat tulevat tutuksi opiskelija-esittelyiden kautta. Päivän suunnitteluun ja organisointiin on nähty paljon aikaa ja vaivaa: on videoita, työnäytöksiä, oppilaille suunnattuja tehtäviä ja monenlaisia

tietoiskuja. Oppilaita kannustetaan myöskin kyselemään joko valmiiksi tunneilla mietittyjä kysymyksiä tai ihan spontaanisti mieleen juolahtavia kysymyksiä.

Yläkoulun päättöluokkalaiset voivat käydä omatoimisesti joko yksin tai vanhempineen tammikuun kaseille suunnatun opintoretkipäiväviikon lauantaina verestämässä vielä muistiaan ja vahvistamassa yhteishakua varten omaa hakutoivejärjestystään. Monet 9.luokkalaiset ovat käyttäneet innolla tätä lauantain avointen ovien- päivää hyödykseen.

Koulutuskokeilut ovat myöskin varteenotettava mahdollisuus nuorelle hänen tehdessään koulutuspaikkavalintaa koskevaa päätöstä. Erityisammattioppilaitokset käyttävät tätä palvelumuotoa varsin laajasti ja asiantuntijalausunnat kokeilun jälkeen palvelevat sekä oppilasta, hänen huoltajiaan että opetuksen järjestäjää varsin hyvin.

Varsinainen nivellysvaiheeseen liittyvä yhteistyö kohdistuu lähinnä tiedonsiirto-problematiikkaan ja sitä kautta onnistuneisiin opetusjärjestelyihin.

7.2.1 Ammatillinen koulutus

Vehkämäen ja Tamminen-Dahlmanin (2004) mukaan oppilaan ollessa viimeisellä luokalla peruskoulussa esimerkiksi koulukuraattori voi keskustella hänen ja hänen vanhempiansa kanssa uudessa koulussa tarvittavista valmiuksista ja tässä yhteydessä tarvittaessa suositella tukitoimia. Oppilaalle voidaan tarjota etukäteen tilaisuus ilmoittaa halusta saada tukiopestusta tai oppilashuollon palveluita heti hänen aloittaessaan uudessa koulussa, jotta estetään oppilaan syrjäytyminen.

Edelleen Vehkämäki ja Tamminen-Dahlman (2004) toteavat, että oppilaan julkisia henkilötietoja voi luovuttaa siinä määrin, kuin ne ovat tarpeellisia vastaanottavassa koulussa sen järjestäessä opetusta. Uuden koulun ja sinne siirtyneen oppilaan välille on syntynyt henkilötietojen käsittelyperuste eli tarvittava asiayhteys.

Salassa pidettäviä henkilötietoja ei Vehkämäen ja Tamminen-Dahlmanin (2004) mukaan voi luovuttaa ilman oppilaan tai alaikäisen oppilaan huoltajan kirjallista suostumusta peruskoulusta toiseen koulumuotoon, esimerkiksi peruskoulusta lukioon, koska ei ole olemassa erityistä säännöstä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta tällaisessa tapauksessa.

Erityisoppilaiden onnistuneiden opetusjärjestelyjen kannalta on erittäin tärkeää, että tieto heidän peruskoulun aikaisista opetusjärjestelyistään siirtyy toiselle asteelle. Moni erityisoppilas on saanut osallistua luokkamuotoiseen pienryhmäopetukseen peruskoulussa ja näin ollen sopeutuminen isossa ryhmässä, yleisopetuksen ryhmässä opiskeluun voi osoittautua todella vaikeaksi.

Ammatillisessa koulutuksessa ei suositeta erityisluokkajärjestelyjä, vaan oppilaat nimetään erityisoppilaisiksi ja he saavat lisätukea luokassa joko toiselta samanaikaisopettajalta tai muilla tukijärjestelyillä. Viime vuosina on ammatillisen koulutuksen opetusresursseja pienennetty säännönmukaisesti ja näin ollen lähiopetuksen määrä on vähentynyt jopa siinä määrin, että ensimmäisen vuoden opiskelijoillakin voi olla ns. itseopiskelupäiviä keskellä viikkoa. Harva ammattikoulunuori on opintojensa alussa kypsä käyttämään näitä itseopiskelupäiviä muuhun kuin omaan ylimääräiseen vapaaseen.

Ammatillinen koulutus tarjoaa haasteita niin erityisoppilaille kuin ihan tavallisille yleisopetuksenkin oppilaille. Oppimisvaikeudet, itsenäistymisvaikeudet ja uusiin sosiaalisiin verkostoihin kiinnittymisvaikeudet voivat häiritä opiskeluun sitoutumista tosi paljon. Tässä kohtaa voi lähettävän ja vastaanottavan koulun

oppilashuoltohenkilöstö tehdä tehokasta yhteistyötä, jotta opiskelun keskeyttämisiä ja tätä kautta myöhempää syrjäytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä. Meidän koulumme ja lähiammattikoulujen opot, kuraattorit ja erityisopettajat pyrkivät kehittämään ja tehostamaan yhteistyötä nimeenomaan ensimmäisen lukukauden opintojen seurannassa. Muutama nuori onkin vaihtanut alaa ja päässyt onnistuneen jälkiohjauksen seurauksena taas opiskelusta kiinni, kun ilman ohjausta nuori olisi jäänyt pitämään väli vuotta ilman mitään tulevaisuudensuunnitelmia.

Ammatillisen koulutuksen ns. kymppiluokka eli ammatillisen valmentava on hyvä ratkaisu monelle epätietoiselle nuorelle. Valmentavaan voi hakea jatkuvasti, mutta palvelun suosion ja resurssien vähyden vuoksi, ei moni liian myöhään asiaan heräävä, saa opiskelupaikkaa. Valmentavassa opetuksessa oppilas vahvistaa peruskoulun tietojaan ja käy tutustumassa koko ammatillisen koulutuksen kirjoon. Eri aloilla voi opiskella ja tutustua opetukseen, mikäli ala vähääkään kiinnostaa. Näin oppilas saa tuntea siitä, mikä on hänelle sopiva koulutusala, johon kannattaa kevään yhteishaussa hakea. Erityisoppilaille tämä opetusvaihtoehto tarjoaa lisämahdollisuuden erityisammattioppilaitosten lisäksi.

Opinto-ohjaukselle ammatillinen koulutus tarjoaa valtavan haasteen, sillä erilaisia perustutkintoja ja koulutusohjelmia on lukematon määrä. Lisäksi tutkintojen sisällöt erilaisine ammattiaineineen jäävät pakostakin hieman hämärän peittoon. Onneksi minulla on suora ja toimiva yhteys lähialueen ammatillisten oppilaitosten opoihin niin, että aina löytyy asianomainen, jolta lisätietoa saa ja voi kysellä. Olen myös lähettänyt oppilaita tutustumaan esimerkiksi sähköalan koulutukseen, koska ammattiaineen opettajat hallitsevat ajanmukaisen tiedon koulutuksen sisällöstä, jatkokoulutusmahdollisuuksista sekä alan työllisyysnäköystä.

Säännönmukaiset Lukin opojen tapaamiset ja koulutukset poikivat aina uutta materiaalia ohjauksen tarpeisiin. Viime keväänä eräs yläkoulun opo otti tehtäväkseen perustutkintoja, niihin liittyviä jatko-opintoja ja ammatinvalintamahdollisuuksia esittelevän kalvosarjan suunnittelemisen ja valmistamisen kaikkien alueen opojen yhteiseen käyttöön. Syksyisin kokoonnutaan ainakin kerran jonkin yhteisen aiheen pohjalta ja keväisin tutustutaan keskitetysti yhteen ammatilliseen alakokonaisuuteen kerrallaan: ammattiaineiden opettajat esittelevät koulutusta, kierrellään osastoilla ja usein tutustutaan myös alaan liittyvään teollisuustuotantoon ja tehtaisiin, mikäli se luontevasti onnistuu.

7.2.2 Lukiokoulutus

Toisen asteen koulutusvaihtoehtoista myös nivellysvaiheen yhteistyö lukioiden kanssa on tarpeellista ja suotavaa. Meidän peruskoulumme yhdeksäsluokkalaisista suurin osa hakee meidän omaan lukioomme. Aloituspaikkoja on 36+2, joten kaikki halukkaat eivät mahdu lukioomme. Toki monia nuoria kiinnostaa erityistehtävän saaneiden lukioiden tarjonta tai lähialueen hieman suuremmat lukiot, joilla kurssitarjotin on monipuolisempi kuin meillä.

Ohjauksesta Nummi-Pusulan lukiossa kerron seuraavassa sisällysluettelon asiakohdassa ja tässä kappaleessa pitäydyn yleisiin asioihin lukiokoulutukseen ohjauksessa.

Lähialueen lukiot tiedottavat hyvin avoimien ovien- tilaisuuksista ja lukujärjestyksen tekoharjoituksista, joita oppilaille järjestetään. Etenkin yhteistyö

Lohjan yhteislyseon lukion kanssa on sujunut jouhevasti: urheiluun, erityisesti hiihtoon suuntautuneille oppilaille on räätälöity henkilökohtaisia opetussuunnitelmia, joissa harjoitteluun menevä lisäaika on otettu huomioon neljälle vuodelle suunnitellulla hopsilla. Myöskin mahdollista erityisopetusta tarvitsevat oppilaat on huomioitu opetusjärjestelyjä suunniteltaessa: lukion oma erityisopetusresurssi ja koulupsykologi-palvelut.

Hieman kauempana sijaitsevat erityistehtävän saaneet lukiot ovat joustaneet avoimien ovien- periaatteen kanssa mm. siten, että oppilaat ovat voineet suorittaa tet-harjoitteluaan koulupaikkakunnalla ja käydä tetin yhteydessä tutustumassa heitä kiinnostavaan opinahjoonsa hieman perusteellisemmin ja usean päivän ajan. Muutto Taivalkoskelle, Muonioon tai Etelä-Suomessa sadan kilometrin säteelle tietää oppilaalle usein varhaista itsenäistymistä kodin ilmapiiristä tai pitkiä matkustuspäiviä päivittäin kodin ja koulun välillä: tällöin koulupäivät venyvät molemmista päistä tosi pitkiksi. On tärkeää saada tuntumaa jo hyvissä ajoin siitä, onko opiskelupaikan ja – paikkakunnan valinta oppilaalle tarkoituksenmukainen ja tarpeellinen, myöskin perheiden rahalliset satsaukset opiskelun lisäkustannuksina eivät ole ihan merkityksettömiä.

Nykyaikana lukioon valitaan opiskelijoiksi myös oppilaita, joilla on ollut jonkin asteisia oppimisvaikeuksia jo peruskoulun aikana. Tiedonsiirtoon peruskoulusta lukioon tarvitaan salassa pidettävien tietojen osalta oppilaan tai alaikäisen oppilaan huoltajan kirjallinen suostumus. Erilaiset erityisjärjestelyt lukio-opetuksessa käyvät mahdollisiksi ainoastaan tiedonsiirron ja riittävän testauksen kautta. Keskivaikea luki-häiriö otetaan huomioon mm. ylioppilaskirjoitusten käytännönjärjestelyissä ja arvioinnissa. Lukion tiukka kurssimaisuus, kurssien tiiviit sisällöt ja luokaton opetus ovat aiheuttaneet monenlaisia lisäpaineita nuoruuden kriisivaihetta eläville opiskelijoille. Monet opiskelijat kärsivät vakavasta masennuksesta ja persoonallisuuden kehittymiseen liittyvistä ongelmista. Tällaisiin haasteisiin vastaaminen kuuluu nykypäivän lukion arkipäivään: opiskelija-aines on entistäkin heterogeenisempää niin oppimisvalmiuksien, itsetuntemuksen kuin sosiaalisten taitojenkin osalta. Peruskoulun ja lukion nivellysvaiheen yhteistyö niin lukioon ohjatessa kuin ensimmäisten lukiojaksojen aikana voi estää ”lumipallo-ilmion” muodostumista monessa suhteessa. Varsinkin tulevana yhteisenä yläasteen-lukion opinto-ohjaajana näen tässä mahdollisuuden, mutta myöskin uhan työssäni jaksamiselle ellei työnjakoa ja ohjauksensuunnitelmaa ole huolella mietitty ja puntaroitu. Tässäpä aihetta kehittämishankkeeni loppuosaan.

8 OHJAUS LUKIOSSA

Vuodenvaihteessa 2006 opinto-ohjaajajärjestelyt muuttuvat Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa niin, että kesäkuussa 2004 perustettu peruskoulun ja lukion yhteinen opinto-ohjaajan virka täytetään. Lukion opetussuunnitelmaa ohjauksen työnjaon osalta mietittäessä tämä virkajärjestely on otettu huomioon. Ohjattavien määrä tulee vaihtelevaan 350-400 välillä ja valtakunnallinen suositus yhtä opoa kohti olisi noin 250 oppilasta. Tämä suositus mainittiin uusille opoille suunnatussa koulutustilaisuudessa, jossa jäseneltiin opon työ- ja tehtäväkenttää. Koulutus oli osa Uudenmaan lääninhallituksen järjestämää yhteishakuinfoa ja tilaisuus järjestettiin Helsingissä, Lääninhallituksen tiloissa 30.9.2005.

Suurin osa ohjattavista on peruskoulun yläkoulun puolella ja pääpaino ohjaukselle tulee säilymään peruskoulun puolella. Hyvä ja riittävä satsaus yläkoulun ohjattaviin on hyvää pohjatyötä lukion opinto-ohjaukselle: 7. luokalta asti tutuksi tulleet oppilaat saavat 9. luokan keväällä ohjeita lukion ainevalintakortin täytössä ja tämä vaatiikin jo hyvää oppilaantuntemusta ja oppilaalta hyvää itsetuntemusta.

Kaiken kaikkiaan peruskoulun opinto-ohjaajan on tärkeää tietää paitsi peruskoulun jälkeisistä jatko-opintomahdollisuuksista niin myöskin toisen asteen jälkeisistä jatko-opintomahdollisuuksista. Tätä opo-koulutuksen mukanaantuomaa tietoa voin hyödyntää ohjatessani oppilaita niin päättöluokalla kuin lukioaikanaakin. Lukion opinto-ohjaajana minulle jää varsinaiseksi erikoitumisalueeksi korkea-asteen ohjaus.

8.1 Nummi-Pusulän lukion opetussuunnitelma

Lukiokoulutus on osa Nummi-Pusulän kunnan järjestämiä koulutuspalveluita. Lukiokoulutus rakentuu valtakunnallisten säädösten ja lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalle sekä Nummi-Pusulän kunnan tekemille linjauksille. Nummi-Pusulän lukion tärkein tehtävä on toimia yleislukiona. Nummi-Pusulän lukion vahvuuksia ovat yksilöllisten opetuspalveluiden tarjoaminen opiskelijoille ja heidän elämän- ja opiskelutaitojensa yksilöllinen tukeminen sekä kannustaminen tiedon hankkimiseen nykytekniikan välinein.

Nummi-Pusulän lukiossa on aloituspaikkojen määrä 36+2, eikä alinta keskiarvorajaa ole säädetty. Lukioon valittujen oppilaiden tieto- taitotaso on hyvinkin erilainen vaihdellen vuosittain paljonkin. Koska lukion aloittajien keskiarvot saattavat jäädä paljonkin alle seitsemän keskiarvon, joka on yleisesti käytössä esimerkiksi kaikissa Helsingin, Espoon ja Vantaan lukioissa, on lukiolla erityisen haastava tehtävä saada kaikki opiskelijat selviytymään ylioppilaskirjoituksista parhain mahdollisin tuloksin. Lisäksi opettajien on eriytettävä opetustaan huomattavasti, jotta huiputkin voisivat pärjätä kirjoituksissa mahdollisimman hyvin. Julkiset keskustelut lukioiden paremmuusjärjestyksestä jättävät kokonaan huomiotta sen, mikä oppilaiden lähtötaso on heidän aloittaessaan lukio-opiskelun.

Pienen lukion eduksi voidaan lukea se, että jokainen oppilas tunnetaan nimeltä. Opettajat tietävät pääosin missä opintojen vaiheessa opiskelijat ovat ja voivat neuvoa heitä yksilöllisten opiskelustrategioiden käyttöönotossa. Myöskin opettajat tunnetaan ja

heitä on helppo lähestyä jo vaikkapa oppitunnin päätteeksi. Opetussuunnitelmaan onkin kirjattu se, että ryhmänohjaajat ja aineenopettajat antavat henkilökohtaista ohjausta opiskelijalle oikeiden ja sopivien opiskelustrategioiden löytämiseen.

Viihtyisä fyysinen opiskeluympäristö edistää psyykkistä opiskeluympäristöä samoin kuin myönteinen ilmapiiri aktivoi nuoria ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan ja opiskeluympäristöstä.

Oppimiskäsitys on konstruktivistinen ja tavoitteena on kokonaisvaltainen, integroiva oppiminen, josta nuori saa aineksia oman tietokäsityksensä ja maailmankatsomuksensa rakentamiseen. Lukiokoulutuksessa painotetaan myöskin oppilaan itsetuntemuksen ja persoonallisen kasvun tärkeyttä ja merkitystä niin koulutus-, työ- kuin perhe-elämänkin kannalta.

8.2 Ohjauksen tavoitteet ja työnjako Nummi-Pusulän lukiossa

Ohjauksen tavoitteet, tehtävä, toimijat, ohjauksen toteuttaminen ja arviointi on kirjattu Nummi-Pusulän lukion opetussuunnitelmaan. Oma suhteeni opetussuunnitelmaan muotoutuu ensi keväästä lähtien, jolloin alan hoitaa peruskoulun ja lukion yhteistä opinto-ohjaajan lehtoraattia.

Ohjauksella tuetaan opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa. Opinto-ohjauksen avulla ohjataan opiskelijaa tekemään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma lukio-opintojen sisällöstä ja aikataulusta. Opiskelija saa valmiuksia jatko-opintojen ja elämänuran suunnittelussa sekä tukea erilaisissa oppimis- ja elämäntilanteissa. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada opintojensa tueksi tarvitsemaansa henkilökohtaista ohjausta kurssimuotoisen ohjauksen tueksi.

Rehtori tukee omalla toiminnallaan opinto-ohjaajan ja opettajien keskinäistä yhteistyötä ja ohjaustoiminnan suunnittelua koko oppilaitoksen yhteisenä tehtävänä. Rehtorin tehtävä on tiedottaa opiskelijoille ja huoltajille säännöistä ja määräyksistä, jotka ohjaavat lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamista.

Opinto-ohjaaja vastaa ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja sen toteutuksen koordinoinnista sekä toimii asiantuntijana opiskelijoiden jatko-opintoihin ohjaamisessa ja opiskelijoiden työelämään tutustuttamisessa eri oppilaitoksiin.

Ryhmänohjaajan vastuulla on opiskelijoiden opintojen etenemisen seuranta. Ryhmänohjaajan tehtävän hoitaminen toteutuu ryhmänohjaustuokioiden, henkilökohtaisten tapaamisten ja pienryhmäohjauksen kautta.

Jokainen aineenopettaja ohjaa opiskelijaa oman oppiaineensa opiskelussa.

Toimivaan lukion opinto-ohjaukseen liittyy kiinteänä osana yhteistyö vanhempien, toisen asteen oppilaitosten, muiden oppilaitosten, työvoimatoimistojen ammatinvalintapsykologien ja muiden asiantuntijatahojen sekä työelämän kanssa.

Arvioinnin kohteena on ohjaustoiminnan sekä työnjaon vuosittainen toteutuminen, jota täsmennetään lukuvuosisuunnitelmassa.

8.3 Moniammatillinen yhteistyö

Pääsääntöisesti henkilökohtaisia ohjauskeskusteluja lukiolaisten kanssa käyvät rehtori ja opinto-ohjaaja. Lukion 1. vuosikurssin opiskelijat tapaavat rehtorin ja peruskoulun

opon jo 9.luokan keväällä, jolloin pidetään yhteisinfo lukion ainevalintakortin täyttämistä. Syksyllä ensimmäisen koulupäivän aikana rehtori opastaa ja ohjaa lukiolaisia lukion työjärjestysten lukemiseen ja antaa vielä lisäohjeita ainevalintakortin täyttämiseen, varsinkin muualta tulleille tai yhteishaun ulkopuolisille paikoille valituille. Toisen ja kolmannen jakson aikana rehtori käy henkilökohtaiset keskustelut jokaisen ykkösen kanssa.

Lukion 2. vuosikurssin opiskelijat rehtori ottaa henkilökohtaiseen keskusteluun keväällä. Tällöin tarkastellaan kurssikertymiä, pohditaan kirjoituksiin liittyviä asioita ja oppilaan kiinnostuksen kohteita jatko-opintoja silmälläpitäen. Rehtori myös ohjaa opiskelijan opinto-ohjaajan luo, mikäli korkea-asteen ohjaukseen liittyviä kysymyksiä on mielessä.

Lukion 3. vuosikurssin opiskelijat keskittyvät opintoihinsa, tuleviin yo-kirjoituksiin sekä jatko-opintosuunnitelmien tarkastamisiin ja tarkastelemisiin. Opinto-ohjaaja toimii läheisessä yhteistyössä 3. luokan puheenjohtajan eli oppilaskunnan puheenjohtajan kanssa mm. kartoitettaessa abien toiveita akuuttien ohjaustarpeiden suhteen. Syksyllä pyritään järjestämään yhteisinfoja korkea-asteen oppilaitoksiin hakemisesta ja oppilaitosten Avoimet ovet- tapahtumista. Tarvittaessa opiskelija saa henkilökohtaista ohjausta mm.koulutuspäätösten ja urasuunnittelun tueksi.

Opinto-ohjaaja ohjaa kaikissa oppilaitoksiin hakemista koskevissa asioissa. Toisen asteen yhteishakuun liittyvissä asioissa voivat lukiolaiset ottaa yhteyttä opoon: hakuajat, lomakkeet, koulutusoppaat ja lomakkeiden täyttöohjeet löytyvät opolta ” samassa rytäkässä” peruskoulun päättöluokkalaisten hakuprosessin kanssa.

Lukion kirjasto ja siellä oleva ilmoitustaulu ja muutama kirjahylly toimivat lukiolaisten jatkuvana info-pisteenä, josta saa sekä ajankohtaista opo-asiaa että materiaalia pitemmän aikavälin urasuunnittelun pohjaksi. Päivittäinen postin lajittelu ja esitteiden ja oppaiden toimittaminen joko ilmoitustaululle yleisinfoksi tai tiedottaminen henkilökohtaisen materiaalin jakamisesta ja saatavuudesta kuuluvat myöskin lukion kirjaston info-pisteen toimintamalleihin.

8.3.1 Tet, työhallinto ja oppilaitosvierailut

Tet-toiminta Nummi-Pusulan lukiossa on lähinnä yritysvierailuja ja yrittäjien vierailuja koululla. Eri oppiaineiden pohjalta on järjestetty vierailuja mm. lähialueen paperitehtaaseen, eduskuntaan ja paikkakunnan metalliteollisuusyrityksiin sekä Teknologiateollisuuden järjestämään toritapahtumaan Karkkilassa. Opiskelijat eivät ole innostuneet Metallin Karkkilassa- tapahtumasta, mutta tulevaisuudessa Karkkilan kone- ja metalliteollisuuden kasvu tulee heijastumaan myös lukiolaisille suunnattuun tiedottamiseen ja rekrytointiin opiskelu- ja työpaikkoja ajatellen.

Opiskelijoita ohjataan käyttämään lisääntyvässä määrin työhallinnon nettipalveluita niin tiedon hankkimisessa kuin työ- ja koulutuspaikkojen etsimisessä ja hakemisessa. Tietoa eri ammateista löytyy netistä laajasti www.mol.fi- sivulta sekä lukuisilta muilta sivuilta, jotka löytyvät hakuoppaiden sivuilta, sekä irtoesitteinä työvoimatoimistoista.

Työelämätettä täydentää oppilaitos-tet, jolla pyritään opiskelijoita hakeutumaan oppilaitosten Avoimien ovien-tapahtumiin ja muutenkin tutustumaan oppilaitoksiin myös paikan päällä, varsinkin kaukana sijaitsevien oppilaitosten kohdalla. Nuoria pyritään kannustamaan erilaisiin messutapahtumiin ja tiedotustilaisuuksiin yksin tai

pieninä ryhminä, koska maaseudulta kaupunkien korkeakouluihin tutustuminen vaatii hieman enemmän viitseliäisyyttä ja varoja kuin kaupunkien lukioiden opiskelijoilta.

Läheinen yhteistyö Karkkilan työvoimatoimiston kanssa tulee hahmottumaan ja saamaan muotonsa kevätlukukauden aikana. Tammikuinen tapaaminen ammatinvalintapsykologin kanssa on jo sovittu ja aiheena ovat mm. työhallinnon ja Kelan palvelut ja tukimuodot 17-18-vuotiaille lukiolaisille ja jatko-opintojen aikana, lukiolaisille suunnattu ammatinvalinnanohjauksen testauspäätö ja ammattikorkeakoulujen pääsykokeet ja erityisesti soveltuvuuskokeiden luonne ja niihin valmistautuminen.

Oppilaitosvierailuja tullaan järjestämään tarpeen mukaan ja koska matkat korkeasteen opiskelupaikkakunnille ovat pitkiä, pyritään oppilaitoksista kutsumaan koululle vierailijoita. Viime lukuvuonna kävivät mm. Laurean ja Hamkin opiskelijat meillä kertomassa oppilaitoksistaan ja opiskelustaan. Tänä lukuvuonna ovat tulossa ainakin Maanpuolustuskorkeakoulu, Laurea ja sieltä farmasiapuolen opiskelija ja keväällä on tarkoitus kutsua Poliisikoulun ja Teknillisen korkeakoulun esittelijöitä vieraaksi oppilaitokseemme. En ole vielä hoitanut yhteistä ohjauksen lehtoraattia peruskoulussa ja lukiossa ja kun valmistumiseni jälkeen otan viran vastaan, on vielä paljon suunnitteleminen ja hienosäätöä mm. oppilaitos- ja yritysvierailujen rytmittämisessä lukion arkeen. Lisäksi on syytä pohtia, milloin vierailuja voidaan suunnata molemmille kouluasteille sekä peruskoululle että lukiolle.

8.3.2 Persoonallisen kasvun tukeminen

Lukion tavoitteena on kasvattaa opiskelijastaan tasapainoisia nuoria huomioiden heidän erityisvahvuutensa. Lisäksi lukio-opetuksen tavoitteena on, että lukiolaisesta kehittyy itsenäinen, tasapainoinen nuori, joka pystyy hankkimaan tietoa kriittisesti, ymmärtää työnteon sekä elinikäisen oppimisen merkityksen; yhteiskunnan jäsenenä hän on aktiivinen kansalainen, joka kantaa vastuuta niin lähimmäisestään kuin ympäristöstään. Nämä tavoitteet on kirjattu Nummi-Pusulän lukion opetussuunnitelmaan ja tavoitteisiin pyritään monin eri keinoin.

Kaikille pakollisella psykologian kurssilla paneudutaan oppimaan oppimisen taitoihin, ja tämä asiakokonaisuus onkin lukiolaiselle erityisen tärkeä. Opiskelijan on hyvä oppia tiedostamaan omia oppimisvalmiuksiaan ja oppimisstrategioitaan, jotta oppimisesta muodostuisi persoonallisuuden kasvua tukeva ja jatko-opintoihin mahdollistava prosessi. Omien vahvuksiensa ja heikkouksiensa tunnistaminen ja tunnustaminen antaa eväitä epäonnistumisten kohtaamiseen ja stressinsietoon. Lukio-opiskelu antaa jo esimakua korkea-asteen opiskelusta, jolle on ominaista oleellisen tiedon erottaminen epäoleellisesta, pitkäjänteinen suunnitelmallisuus ja vastuullisuus omasta opiskelusta ja omasta elämästä.

Nummi-Pusulän koululla ja lukiolla on yhteinen oppilaskunta. Yleisenä käytäntönä on ollut se, että lukion 2.vuosikurssin opiskelija on valittu oppilaskunnan puheenjohtajaksi ja hän on jatkanut tehtäväänsä aina abi-vuoden kevääseen saakka. Puheenjohtaja on voinut tarjota monenlaisia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia muillekin lukiolaisille: on ollut tiedotusvastaavia, kahvilavastaavia, oppilaskorttivastaavia sekä projektivastaavia. Toki oppilaskunnan opettajajäsenillä eli kuraattoreilla on ollut myös merkittävä osuus oppilaskunnan toiminnan aktivoimisessa. Yhteydet Suomen Lukiolaisten Liittoon ja osallistuminen sitä kautta

ovat myöskin mahdollistuneet oppilaskuntatoiminnan kautta. Taksvärkit, oppilaskunnan elokuvaretket Helsinkiin ja oppilaskunnan iltamat ovat tarjonneet mahdollisuuden kehittää ja harjoittaa sosiaalisia taitoja ja projektinhallintataitoja.

Tukioppilastoiminta on kiinteä osa Nummi-Pusulän lukion tuntien ulkopuolista toimintaa. Peruskoulun 9.luokalla oppilaiden keskuudestaan valitsemat tukioppilaat jatkavat tehtävässään usein abi-vuoden loppuun saakka. Työmuotona ovat erilaiset leirit, tempaukset, luokkatunnit, koulutukset sekä välitunneilla läsnäolo ja saavutettavuus. Toiminnalla pyritään ehkäisemään kiusaamista ja puuttamaan koulukiusaamiseen heti, kun sitä ilmenee. Lisäksi kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia tukevat erilaiset teemapäivät ja – viikot, joilla pyritään lisäämään yhteishenkeä, luovuutta ja iloa kouluyhteisössä. Hyvänä esimerkkinä toimivasta teemaviikosta on ollut useana vuonna järjestetty väriviikko: jokaiselle päivälle on määrätty väri ja tukioppilaat laskevat luokittain ja opettajakunnasta ja muusta henkilökunnasta yksilöittäin pisteet. Eniten väripisteitä kerännyt luokka, opettaja ja muun henkilökunnan edustaja voittaa mukavia, hyväntuulen palkintoja – ja samenvärisiä vaatekappaleita, koruja ja lisukkeita on löytynyt, ja paljon!

Mikäli persoonallisuuden kasvussa ja kehittymisessä ilmenee suuria ongelmia on lukiossa tarjolla opiskelijahuollon palveluja. Ongelmat voivat liittyä myöskin oppimiseen, opiskeluun tai henkilökohtaiseen elämään ja tällöinkin voi opiskelija turvautua opiskelijahuollon palveluihin.

8.4 Opiskelijahuoltoryhmä

Käsittekartassani, josta koko keha-prosessi alkoi, olen koonnut opiskelijahuoltoryhmän ympärille useita eri toimijoita. Seuraavassa kuvaan toimijoiden konkreettisia ohjauksen vastuualueita.

Rehtori

- vastaa toiminnasta kokonaisuutena
- kutsuu koolle
- tiedottaa opettajakunnalle, opiskelijoille ja vanhemmille toimintaperiaatteista ja – käytännöistä
- laatii tarvittaessa muistion kokouksista

Ryhmänohjaaja

- seuraa opiskelijoidensa opintomenestystä ja opinnoissa etenemistä
- tiedottaa rehtoria opiskelijahuoltoryhmän kokoontumista vaativista asioista

Opinto-ohjaaja

- ohjaa opiskelijoita jatko-opiskeluun liittyvissä asioissa
- osallistuu opiskelijahuoltoryhmän kokouksiin tarvittaessa: kuitenkin mielellään aina 3. vuosikurssin opiskelijan asioissa

Terveydenhoitaja

- lukiolaisilla on mahdollisuus terveydenhoitajan palveluihin kaikissa opiskelua haittaavissa terveydellisissä asioissa
- terveydenhoitaja ohjaa lääkärin vastaanotolle, mikäli tarvetta ilmenee

Kuraattori

- toimii opiskelijan, kodin ja koulun yhdyshenkilönä
- yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

Koulupsykologi

- oppimisvaikeuksien selvittely yhteistyössä kodin ja koulun kanssa
- tunne-elämän ongelmien alkukartoitus
- muun henkilökunnan konsultoiva tukeminen
- vanhempien neuvonta ja tuki

AmmatINVALINTAPSYKOLOGI

- auttaa ammatinvalinnanohjauksen testauspäänteen käytössä ja tulosten tulkinnassa
- tekee yhteistyötä opinto-ohjaajan kanssa ammatinvalintaan ja uraohjaukseen liittyvissä asioissa silloin, kun ne ovat tavanomaista mutkikkaampia

Erityisopettaja

- erityisopettajan arvioima keskivaikea lukivaikeus mahdollistaa opiskelijalle erityisjärjestelyjen käytön lukioaikana
- auttaa erilaisten oppimisvaikeuksien nimeämisessä ja täsmäavun löytämisessä nimeämisen kautta

Vanhemmat

- välttämätön yhteistyökumppani nuoren persoonallisen kasvun tukemisen ja parhaan mahdollisen opintomenestyksen saavuttamisessa
- nuoren itsenäistymisen tukeminen jatko-opintoja ajatellen
- apuna nuoren itsetuntemuksen lisäämisessä ja sitä kautta realistisen itsetunnon vahvistamisessa

Lukion opiskelijahuoltoryhmän työ perustuu hyvin pitkälti meidän lukiossamme varhaisen puuttumisen periaatteeseen. Opiskelija-aines on suurimmaksi osaksi oman kunnan alakoulujen ja yläkoulun oppilaita, joiden asiat ovat tulleet enemmän tai vähemmän tutuksi heidän opintopolkunsa aikana. Peruskoulun opettajat tuntevat toisensa jokseenkin hyvin ja lukion opettajat toimivat usein myös yläkoulun opetustehtävissä. Edellä luetellut seikat eivät voi olla vaikuttamatta siihen, että opiskelijahuollollinen työ voi ja kantaa usein parasta mahdollista hedelmää.

9 KEHITTÄMISHANKKEEN HYÖTY VASTAVALMISTUVAN OPINTO-OHJAAJAN NÄKÖKULMASTA

Kuvaus kehittämishankeaiheeni kypsyminenprosessista kertoo lähtötilanteestani epäpätevänä opina töitä aloitellessani: ensin ajattelin valita aiheekseni peruskoulun 7. luokan oppilaiden ennakkokäsitykset ja odotukset uutta oppiainetta oppilaanohjausta kohtaan, seuraavaksi kiinnostuin ohjaukseen liittyvistä eettisistä ja filosofisista kysymyksistä ja lopulta sain ” kuningasajatuksen” : teenkin kehittämishankkeeni aiheesta, josta minulle on välitöntä hyötyä ensin ohjauksen tehtäväkenttään paneutuessani ja lopulta oppimaani soveltaessani omaan toimenkuvaani.

Aihe Ohjaus Nummi-Pusulän koulussa ja lukiossa ja siitä poikunut kehittämishanke edustaa minulle konkreettista näyttöä siitä, mitä olen opinto-ohjaajien monimuotokoulutuksessa oppinut, sisäistänyt ja havainnoinut sekä hyödyllistä työvälinettä kehittyessäni ohjaajana tästäkin eteenpäin.

Käsittekartta, jossa lähdin hahmottelemaan ohjauksen käsitettä ja toimijakenttää on avautunut, täydentynyt ja selkiytynyt minulle koko kirjoittamisprosessin ajan. Aion laittaa suurikokoisen käsintehdyn eri väreihin havainnollistetun käsittekartan työhuoneeni seinälle, josta muutkin yhteistyökumppanit voivat havainnoida ja esittää kommenttejaan ohjauksen nykytilanteesta, kehityssuunnasta ja muusta aiheeseen liittyvästä.

Olen luonteeltani asioita syvällisesti pohtiva ja visuaalisesti hahmottava oppija. Työn ja opiskelun yhteensovittaminen on kysynyt aika ajoin todellista organisointikykyä ja tukea niin perheeltä kuin työyhteisöltäkin. Kuitenkin ammatillinen identiteetti on vahvistunut ja itsetuntemus ohjaajana lisääntynyt. Toivonkin, että tämän työn kirjoittamisen myötä olen onnistunut välittämään myös muille oman ammatillisen kehityspolkuni vaiheet.

Ohjauksen sisältönä voidaan perustellusti pitää koko inhimillistä elämää kaikkine ulottuvuuksineen ja ohjaajan on hyvä säilyttää tietynlainen nöyryys niin omia voimavarojaan, auttamismahdollisuuksiaan kuin tiedonhallintataitojaankin kohtaan. Mielestäni olisi parempi puhua elämisen taidosta kuin elämänhallinnasta, sillä elämää voimme hallita hyvin rajallisesti.

Opinto-ohjaajien monimuotokoulutus on antanut minulle ohjaajana tietoja, taitoja ja valmiuksia hankkia tietoa ja taitoa silloin, kun oma asiantuntijuus ei riitä. Moniammatillinen yhteistyö ja verkostoitumisen tärkeys ovat vahvistuneet erilaisten verkostoharjoittelujen kautta. Kaiken kaikkiaan voitaneen todeta, että harppaus kapea-alaisesta ohjaus-käsitteestä tämän kehittämishankkeen kuvaamaan ohjaus-käsitteeseen on huima. Kypsymistä on tapahtunut ja kypsyttely jatkuu pitkään tämän kirjoittamisprosessin jälkeen...

LÄHTEET

- Hellsten, T., 2000. Saat sen mistä luovut: elämän paradoksit. Helsinki: Kirjapaja.
- Hellsten, T., 1991. Virtahepo olohuoneessa: läheisriippuvuus ja sisäisen lapsen kohtaaminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Hämäläinen, J., 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio.
- Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Launonen, L. & Puolimatka, T. 1999. Sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitykset ja etiikka. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 5/1999.
- Laurinen, L. (toim.) 2000. Koti kasvattajana, elämä opettajana. Juva: Atena kustannus.
- Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nummi-Pusulän kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma.
- Nummi-Pusulän lukion opetussuunnitelma.
- Opetushallitus 2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet. 2003. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Peavy, R. 2001. Elämäni työkirja. Ohjaajien opaskirja konstruktivististen periaatteiden soveltamiseen koulutuksessa ja ohjaustyössä. Helsinki: Psykologien kustannus.
- Peavy, R. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.
- Psykologi Kaija Pänkäläisen luento. 9.11.2004. Ohjauksen perusteitä alueet elämänkaaren eri vaiheissa (OHJ006). Nuoruusiän muutokset ohjauksen haasteena.
- Rifkin, J. 1997. Työn loppu. Helsinki: WSOY.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena: Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Siltala, J. 2004. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun. Keuruu: Otava.
- Vehkamäki, P. & Tamminen-Dahlman, A. 2004. Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa- opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallitus. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITTEET**TIEDONSIIRTOLUPA****LIITE 1**

Yhdeksäsluokkalaisen huoltajille

Tulevana keväänä nuorene on saattamassa loppuun peruskouluopintonsa ja todennäköisesti siirtymässä toisen asteen opintoihin. Opintojen aloituksen helpottamiseksi ja sopivan tuen kohdentamiseksi monet toisen asteen oppilaitokset keräävät ns. niveltietoa opiskelijan opiskeluun liittyvistä asioista esim. vahvuuksista sekä tuen tarpeesta. Voidaksemme lähettää oppilaasta näitä '-' tietoja tarvitsemme luvan tietojen siirtämistä varten. Pyydämme teitä ystävällisesti allekirjoittamaan
oheisen luvan.

Oppilaan nimi:

Syntymäaika:

Peruskoulu:

Annan luvan En anna lupaa
siirtää nuoreni opiskelua koskevia tietoja toisen asteen oppilaitoksen kuraattorille.

Paikka:

Pvm.

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys

SIIRTOLOMAKE II ASTEELLE

Luottamuksellinen

Oppilaan nimi:

Syntymäaika:

Lähettävä koulu:

Yhteyshenkilön nimi:

Puh.

Tarvittaessa käytä erillistä paperia

Opetusjärjestelyt 9. luokallallisäopetuksessa:

* HOJKS on eI

'-' * Yksilöllistetty oppimäärä seuraavissa oppiaineissa:

* Saanut erityisopetusta, millaista?:

* Vapautettu

, tilalla

* Muut erityisjärjestelyt (tukiopetus, muut tukimuodot)

* Opiskelun säännöllisyys (motivaatio, poissaolot, myöhästymiset)

Oppilaan vahvuudet:

Tukitarpeet:

Muuta:

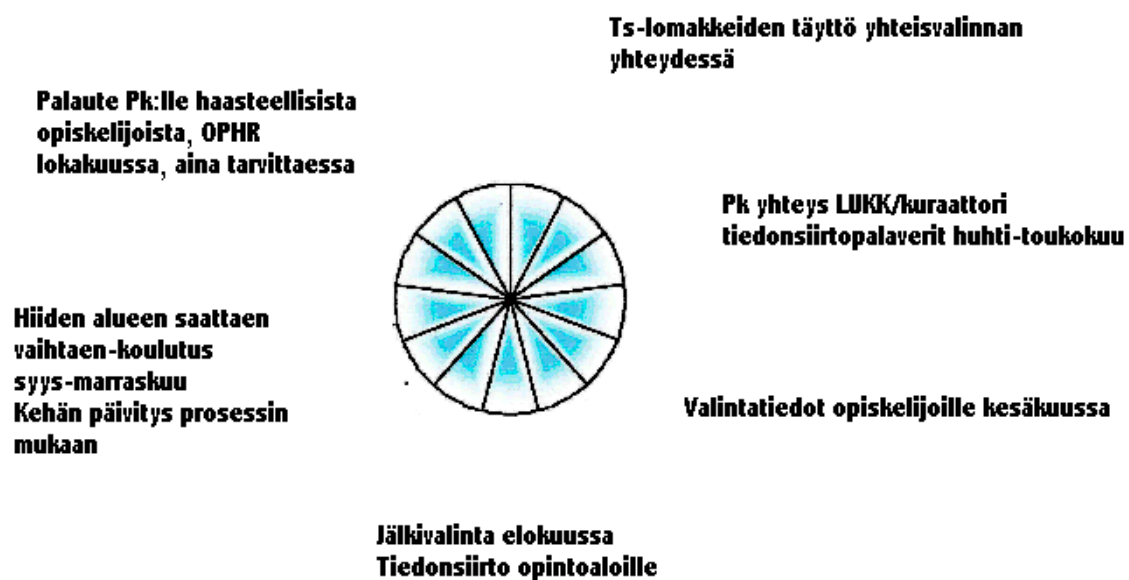
Paikka

Päiväys

Allekirjoitus ja työtehtävä

Näiden tietojen antaminen ei vaikuta opiskelupaikan saamiseen. Vastaanottava oppilaitos pyytää tarvittaessa tietoja.

Tiedonsiirron kehä

Kehään lisätään tarvittaessa yhteistyökumppaneita